

Linnéuniversitetet
Kalmar Växjö

Bollspel i idrottsundervisningen på gymnasiet

En kvalitativ undersökning om hur lärare resonerar kring
bedömning samt användandet av bollspel

Jonas Linnell & Carl Jonsson

Självständigt arbete (4IDÄ2E) 15
högskolepoäng

Datum: 2019-01-04
Handledare: Bo Carlsson
Examinator: Peter Pagels

Abstract

Detta är en studie som handlar om hur lärare i idrott och hälsa på gymnasiet resonerar kring bedömning av bollspel. Tidigare forskning som har gjorts inom fältet visar en mer allmän bild av vad lärare anser vara viktig kunskap vid bedömning i idrott och hälsa. Syftet med studien är att undersöka hur lärare i idrott och hälsa på gymnasiet resonerar kring bedömning av bollspel samt hur de motiverar användandet av det. För att svara upp till studiens syfte har följande frågeställningar utformats: *Hur tolkar lärare i ämnet idrott och hälsa på gymnasiet begreppet kroppslig rörelseförmåga? Hur motiverar lärare i idrott och hälsa på gymnasiet användandet av bollspel i undervisningen? och skiljer sig bedömningen av bollspel utifrån lärarens bakgrund och i så fall på vilka/vilket sätt återspeglas lärarnas erfarenheter och bakgrunder kring bedömning i bollspelsundervisningen?*

För att genomföra studien har semistrukturerade intervjuer genomförts med sex lärare i idrott och hälsa på gymnasiet med olika bakgrunder inom bollspel. Resultatet av studien visar att endast två av lärarna använder bollspel som ett bedömande moment och använder matriser när de bedömer sina elever. Övriga lärare använder bollspel som verktyg, morot samt vid situationsbaserad undervisning. Trots detta tycks ändå de lärarna bedöma bollspel men utifrån sin magkänsla. I frågan vilka egenskaper lärarna tittar på när de bedömer bollspel är det ett brett spektra av olika fysiska kvaliteter, vissa mer allmänna, vissa mer konkreta mot aktiviteten.

Vad gäller begreppet kroppslig förmåga råder det stor osäkerhet kring vad det egentligen innebär. Samtliga sex lärare gav sex olika förklaringar när de ombads förklara vad kroppslig förmåga betydde för dem. De med bollbakgrund var mer konkreta och riktade mot aktiviteterna när de definierade kroppslig förmåga i relation till bedömning av bollspel, jämfört med de utan bollbakgrund som hade en mer allmän bild.

Resultatet har analyserats med hjälp av Lindes läroplansteori samt Bourdieus teorier om kapital, habitus och socialt fält.

Nyckelord: Bakgrundens påverkan, bedömning, bollspel, Idrott och hälsa, kroppslig förmåga.

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
2. Syfte och frågeställningar	8
3. Bakgrund	9
3.1 <i>Allmän introduktion</i>	9
3.1.1 Idrott och hälsas förändring genom tiden	9
3.1.2 Bollspel	10
3.1.3 Kroppslig förmåga	12
3.1.4 Vad säger styrdokumentet om kroppslig förmåga?	13
3.2 <i>Tidigare forskning</i>	15
3.2.1 Internationell forskning	15
3.2.2 Bollspelets dominans i idrott och hälsa	16
3.2.3 Lärarens perspektiv på bedömning	17
3.2.4 Värdeord kopplat till bedömning	19
3.2.5 Sammanfattning	20
4. Teoretiskt perspektiv	21
4.1 <i>Läroplansteori</i>	21
4.1.1 Formuleringsarenan	21
4.1.2 Transformeringsarenan	21
4.1.3 Realiseringsarenan	22
4.2 <i>Bourdieu's teoriperspektiv</i>	22
4.2.1 Sociokulturellt kapital	22
4.2.2 Habitus	23
4.2.3 Socialt fält	24
5. Metod	25
5.1 <i>Kvalitativ studie</i>	25
5.2 <i>Intervjumetod</i>	25
5.3 <i>Semistrukturerad intervju</i>	26
5.4 <i>Urval och tillvägagångsätt</i>	27
5.5 <i>Tillförlitlighet</i>	28
5.5.1 Validitet	28
5.5.2 Reliabilitet	28
5.6 <i>Etik</i>	29
6. Resultat	30
6.1 <i>"Bollspel blir mer ett verktyg"</i>	30
6.2 <i>Vad bedöms om det bedöms</i>	32
6.3 <i>"Kroppslig förmåga, det är ett rörelsemönster"</i>	35
6.4 <i>Bakgrundens påverkan</i>	36
7. Analys	41
7.1 <i>Tolkning av kroppslig förmåga i relation till bollspel</i>	41
7.2 <i>Bakgrundens påverkan när bollspel används samt bedöms</i>	43
8. Diskussion	46

<i>8.1 Resultatdiskussion</i>	46
<i>8.2 Metoddiskussion</i>	48
<i>8.3 Förslag på vidare forskning</i>	49
9. Sammanfattning	50
Referenslista	52
Bilagor	55

Förord

Vi är två studenter som läser till lärare i idrott och hälsa med en lång bakgrund i bollspelets underbara värld. När VFU-perioder och extra jobb genomförts har vi fått intrycket att bollspel används flitigt i undervisningen för idrott och hälsa, på både gott och ont. Det finns nämligen oklarheter kring vad som egentligen ska bedömas. Då vi utbildar oss till gymnasielärare kommer därför vår studie att inriktas på gymnasienivå där sex gymnasielärare med olika bakgrunder till bollspel intervjuas. Detta för att undersöka hur lärare resonerar kring bedömning av bollspel.

Vi vill rikta ett stort tack till informanterna som deltagit och möjliggjort denna studie. Dessutom vill vi tacka vår handledare Bo Carlsson som varit till stor hjälp under arbetets gång samt Haris Pojskic för värdefull återkoppling vid delseminarierna.

Växjö, 4 januari 2019

1. Inledning

Bollspel är ett populärt tema inom ämnet idrott och hälsa, detta hos såväl lärare som elever. Det är det område som har dominerat sedan slutet av 60-talet och fortfarande dominerar stora delar av undervisningen (Sandahl, 2004:51-53). Det finns emellertid problem som tillkommer när bollspel i sin färdiga form, används som aktivitet i undervisningen. Skolinspektionen (2010:4) skriver att denna typ av undervisning inte erbjuder en ärlig chans till alla elever att uppnå det betyg de vill. ”Om inte hela kursplanen speglas i undervisningen finns också risk för en betygsättning som inte utgår från betygsriterierna” (Skolinspektionen, 2010:4). Med denna problematik presenterad, hur kommer det sig då att bollspel har så stor del i undervisningen?

Samma frågor diskuteras på flera håll och av flera aktörer, om det är bra eller dåligt råder det skilda meningar om. Londos (2010:179-180) nämner en faktor som kan vara betydande i sammanhanget, vilken är den att lärarens bakgrund påverkar dennes val av lektionsinnehåll. Det är vanligt förekommande att lärare i idrott och hälsa kommer från en idrottslig bakgrund och idrottsrörelsen i Sverige är starkt präglad av bollspel vilket också visar sig ute i landets idrott och hälsa-lektioner. Flera av dessa bollspel är också vanliga och populära bland eleverna i landet sett till antalet utövare vilket Larsson menar också påverkar. En annan faktor som Larsson (2016:36-38) också menar påverkar valet av bollspel är att lärare upplever bollspel som ett relativt enkelt sätt att utföra som ger en hög aktivitetsnivå för många elever. Bollspel är alltså starkt förankrade i dels ämnet och dels hos elever och lärare i Sverige. Samtidigt är det av betydelse att påpeka det faktum att bollspel inte någon gång eller någonstans nämns i kursplanen. Vad som däremot går att utläsa är att eleverna på gymnasiet ska ges möjlighet att vidareutveckla sin kroppsliga förmåga (Skolverket, 2011a). Enligt Seger (2016:136) anser många lärare att rörelseförmåga är kärnan i ämnet och även den del som används mest i undervisningen. Många lärare använder första kunskapskravet; ”motion och idrottsaktiviteter som utvecklar allsidig kroppslig förmåga” (Skolverket, 2011a) i styrdokumentet när de relaterar till vilken del som används mest i undervisningen. I samband med idrottsaktiviteter förknippar lärare detta med föreningsidrotter. Med stöd av detta blir uppfattningen att denna del av styrdokumentet är den naturliga kopplingen läraren kan göra till bollspel. Viktigt i sammanhanget är att poängtera att i skolan handlar uppdraget om att lära sig och bollspel innehåller flera faktorer som kan bidra med detta. Dock är det essentiellt

att lärmiljön i bollspel överensstämmer med läroplanens syfte med att utveckla förmågan att samarbeta, visa respekt för varandra samt utveckla allsidig rörelseförmåga (Teg, 2012:124). *Kroppslig förmåga* är ett begrepp som är högst aktuellt och förekommer frekvent i ämnesplanen för ämnet på gymnasiet men vad begreppet innebär och vad som är centralt vid bedömningen lyser med sin frånvaro. Med detta som bakgrund ämnar därför denna studie att undersöka hur lärare i idrott och hälsa resonerar kring bedömning av bollspel samt hur de motiverar användandet av det.

2. Syfte och frågeställningar

Då ämnet i mångt och mycket präglas av just bollspel trots att det inte står något om bollspel i ämnets kursplan blir läraren i idrott och hälsa tankar kring bedömning i och av bollspelsaktiviteter intressant att undersöka. Syftet med undersökningen är att belysa hur lärare i idrott och hälsa på gymnasiet resonerar kring bedömning av bollspel samt hur de motiverar användandet av det. Följande frågeställningar har således kommit att formuleras:

- Hur tolkar lärare i ämnet idrott och hälsa på gymnasiet begreppet *kroppslig rörelseförmåga*?
- Hur motiverar lärare i idrott och hälsa på gymnasiet användandet av bollspel i undervisningen?
- Skiljer sig bedömningen av bollspel utifrån lärarens bakgrund och i så fall på vilka/vilket sätt återspeglas lärarnas erfarenheter och bakgrunder kring bedömning i bollspelsundervisningen?

3. Bakgrund

Detta kapitel är uppdelat i två delar där kapitlet inleds med en allmän introduktion som behandlar ämnets förändring genom tiden samt en redogörelse kring begreppen bollspel och kroppslig förmåga som används kontinuerligt i studien. Detta presenteras för att ge en bakgrund till det som ämnet är idag. Kroppslig förmåga är något som är, och som varit ännu mer centralt historiskt sett vilket också gör att även det bör förklaras för att ge en klarare bild. Efter det presenteras vad styrdokumentet idag säger kring begreppet kroppslig förmåga. Kapitlet avslutas med en presentation av tidigare forskning där både det internationella och nationella forskningsläget kommer att behandlas för att erbjuda olika perspektiv på situationen. Under tidigare forskning belyses också forskning kring bollspelets dominans i ämnet samt forskning utifrån ett lärarperspektiv i bedömning i idrott och hälsa. Detta för att studien syftar till att undersöka vad verksamma lärare tycker och tänker kring användandet av bollspel i skolan och hur man bedömer det. Värdeord i ett perspektiv för bedömning kommer också belysas för att ge en bild av komplexiteten kring vad lärare idag arbetar med. Kroppslig förmåga är ett av de värdeorden vilket är av stor vikt i föreliggande studie.

3.1 Allmän introduktion

I detta avsnitt introduceras ämnets förändring genom tiden samt begreppen bollspel och kroppslig förmåga och avslutas med vad styrdokumentet säger kring begreppet.

3.1.1 Idrott och hälsas förändring genom tiden

Ämnet har sitt ursprung från mitten av 1800-talet då samhället präglades av ett patriarkalt och religiöst förindustriellt samhälle. Det var då gymnastikpedagogen Per Henrik Ling formade Linggymnastiken som förknippades med en särskild kroppsövningskultur. Ling använde gymnastiken som ett pedagogiskt redskap för att handskas med dåtidens inledande industrialisering, urbanisering och den ökande ohälsan i befolkningen. Vidare var gymnastiken relaterad till militära aspekter bland annat till följd av förlusten av Finland till Ryssland 1809. Linggymnastiken kom att byggas kring kollektiva gymnastiska övningar som syftade till att utveckla individens hållning. Gymnastiken bedrevs gruppvis i led av en auktoritär gymnastikdirektör eller officer. Ling delade upp gymnastiken översiktligt i fyra delar som bestod av sjukgymnastik, militär gymnastik, pedagogisk gymnastik och estetisk

gymnastik. Dessa inriktningar syftade till största delen av kroppsövningar samt fysisk fostran som förknippades till respektive inriktning (Larsson, 2016:50-52).

Linggymnastiken präglade undervisningen långt in på 1900-talet men kom så småningom att försvinna i ämnet. Istället kom tävlingsidrotten att utvecklas i Sverige och började få inträde i skolorna redan under slutet av 1800-talet. Många Linggymnastiker kritiserade idrotten för att den var alldeles för tävlingsinriktad. Samtidigt kritiserade idrottsföreträdarna Linggymnastiken som menade att den militäriska drillningen var tråkig och gammalmodig. Idrotten kom sedan att ta över gymnastikens roll i ämnet (Larsson, 2016:57-58).

Under 1980-talet infördes samundervisning i ämnet. Enligt Larsson (2016:58-59) hamnade ämnet i en *osäkerhetsfas* under den här tiden. Undervisningen dominerades av olika idrottsaktiviteter, särskilt lagbollspelen, som ofta förknippades med idrottsaktiviteter som eleverna bedrev på fritiden, vilket lever kvar än idag. Idrott och hälsaämnet fick kritik på grund av tävlingsinslagen som rådde och bidrog till exkludering av vissa elevgrupper, särskilt gällde detta flickor. Sådan såg situationen ut fram till införandet av skolreformen 1994, vilket på pappret skulle förändra ämnet i grunden. En huvudsaklig idé med skolreformen var att stärka skolans kunskapsuppdrag och idrott och hälsaämnet kom att bli ett kunskapsämne där eleverna deltar för att lära sig kunskaper. Idag domineras ämnets undervisning av olika idrotter men ämnet handlar inte längre om att lära sig olika idrotter i syfte att prestera resultat. Det handlar istället om att eleverna ska lära sig förmågor som ses som synonymt för kunskap med integrering av de fyra F:n, som är fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet. Låter diffust kan tyckas, och det blev inte lättare att förstå efter skolreformen 2011 (Larsson, 2016:116).

3.1.2 Bollspel

Enligt Seger (2016:136) använder många lärare första kunskapskravet; ”motion och idrottsaktiviteter som utvecklar allsidig kroppslig förmåga” (Skolverket, 2011a) i styrdokumentet när de relaterar till vilken del som används mest i undervisningen. I samband med idrottsaktiviteter förknippar lärare detta med föreningsidrotter. Med stöd av detta blir uppfattningen att denna del av styrdokumentet är den naturliga kopplingen läraren kan göra till bollspel. Men vad innefattar egentligen begreppet bollspel? Ronglan (2008:48-49) diskuterar problematiken kring vilka aktiviteter som bland annat innefattar begreppet. Han menar att det skiljer på idrottsliga spel, det vill säga att olika typer av idrottsaktiviteter

innefattar ett spelobjekt som exempelvis en fotboll. Han menar att vi spelar fotboll, badminton, tennis med flera. Detta gör vi med ett spelobjekt likt en boll, puck eller liknande till skillnad från exempelvis simning och friidrott där något sådant inte används. I samband med detta diskuterar han vidare skillnaden mellan individuella spel och lagspel. I ett individuellt spel är aktören ensam i sin uppgift till skillnad från ett lagspel där deltagarna samverkar mot ett gemensamt mål. Individuella spel kan emellertid utövas som ett lagspel som i exempelvis en dubbel i badminton eller tennis.

Ronglan (2008:49) menar att bollspel och lagspel är två begrepp som oftast används som om de har samma betydelse. Den vanligaste orsaken är att de flesta bollspel förknippas med lagidrotter samt att de vanligaste lagspelen som exempelvis i fotboll använder just en boll. Likväl menar Ronglan att begreppen inte överlappar med varandra och inte har samma innebörd. Exempelvis golf som är ett bollspel men inte ett lagspel och ishockey som är ett lagspel men inte ett bollspel. Begreppet boll visar sig här också problematiskt. Vanligtvis brukar man förknippa en boll som rund men en boll kan ha många olika utseende och olika funktioner. Exempelvis betecknas badminton och rugby som bollspel men ingen av aktiviteterna har en boll som är rund.

Vidare diskuterar Ronglan (2008:49-50) spelobjektens skiljelinje som avgörande i olika lagspel, det vill säga boll mot något annat. För att exemplifiera detta menar Ronglan att volleyboll och innebandy definieras som lagbollspel på grund av bollen är den gemensamma faktorn medan ishockey och innebandy inte gör det på grund av att spelobjektet blivit utbytt mot en puck istället för en boll och blir därmed avgörande vad som räknas in i kategorin lagbollspel.

I pedagogiska sammanhang talar man oftast utifrån fyra olika former av spel, vilka är *målspel*, *nätspel*, *slagspel* och *träffspel*. De olika spelformerna definieras genom deras olika regler, spelobjekt, spelplan och så vidare. På detta sätt undviks begreppet bollspel genom att man gör en klassificering som motsvarar taktiska likheter av spel men med olika spelobjekt. Till exempel ingår ishockey, fotboll och ultimate frisbee i kategorin *målspel* men spelobjekten är av olika slag. Det finns en annan problematik i begreppet bollspel och det är att det ryms väldigt mycket under det symboliska paraply bollspel utgör. Det kan röra sig om fotboll till spökboll. Fotboll kommer från det idrottsliga medan spökboll mer kan anses som en bollek samtidigt som att det innefattar kast med boll likt handboll eller andra idrott där en boll kastas

i syfte att träffa ett mål (Ronglan, 2008:50-53). I föreliggande studie kommer det huvudsakliga fokus att ligga på de mer traditionella idrottsliga bollspelen.

3.1.3 Kroppslig förmåga

Det finns en rad begrepp i kursplanen som är viktiga och av stor betydelse när undervisningen ska planeras, utföras och bedömas. Gemensamt för dessa är också att de är väldigt tolkningsbara vilket ses som både bra och dåligt. Nyberg och Tidén (2012:70) skriver om begrepp i kursplanen för idrott och hälsa i allmänhet men också om det begrepp denna studie delvis kommer att behandla, nämligen kroppslig förmåga. De behandlar problematiken med de tolkningsbara begreppen och menar att dessa gör det svårt för lärare i idrott och hälsa eftersom det ryms väldigt mycket under de flesta av begreppen som nämns. Begreppet *kroppslig förmåga* är inget undantag i sammanhanget. Nyberg och Tiden (2012:71) gör ett försök till att definiera ett närbesläktat begrepp; “Med allsidig rörelseförmåga syftar vi på ett motoriskt kunnande som möjliggör deltagande i lek, spel och idrott.” (Nyberg & Tiden, 2012:71). Citatet i sig förenklar inte begreppet nämnvärt, men när de förankrar det i ett större sammanhang blir betydelsen av begreppet åtminstone greppbart. De skriver att ökade motoriska kunskaper och ökad kroppslig förmåga ofta går hand i hand med trygghet och tillit till sig själv. Barn och ungdomar med en god rörelseförmåga har ofta lättare att umgås och delta i aktiviteter med andra barn eftersom de då är trygga i sig själva.

Anledningen till att begreppet allsidig rörelseförmåga tas upp i studien är för att begreppet övergår till *kroppslig förmåga* i gymnasiets kursplan i idrott och hälsa. Det sker alltså en sorts övergång mellan begrepp i grundskolan till gymnasiet vilket framgår i kommentarsmaterialet för idrott och hälsa på gymnasiet. Där står det följande om begreppet; “Med kroppslig förmåga avses elevens förmåga att bedöma, anpassa och utföra rörelseaktiviteter som bibehåller, alternativt utvecklar, den fysiska förmågan” (Skolverket, 2011b). Skolverket (2011b) lägger till ytterligare ett förtydligande kring kroppslig förmåga;

“begreppet kroppslig förmåga skulle kunna vara att det handlar om hur eleven använder den komplexa rörelseförmåga som eleven har uppnått i grundskolan. Med rörelseförmåga avses elevernas förmåga att utveckla rörelseglädje, koordination, kondition, styrka, rörlighet, kroppsuppfattning, mental förmåga och motivation.” (Skolverket, 2011b:1).

Larssons (2016:155) definition skiljer sig något. Han tar hjälp av *physical literacy* som ursprungligen kommer från idrottspedagogen Margaret Whitehead. Larsson (2016:156) menar att det finns slående likheter mellan *physical literacy* och kroppslig förmåga. De båda handlar om den naturliga rörelsepotential som går att utveckla både kroppsligt och fysiskt samt socialt och kulturellt. Det handlar alltså om en samstämmig helhet i både kroppsliga, fysiska, sociala och kulturella sammanhang. Larsson skriver;

“Jag har använt begreppet kroppslig förmåga (*physical literacy*) för att beskriva den naturliga rörelsepotential som alla kan och bör uppnå. och jag vill argumentera för att en kroppsligt kunnig (*physically literate*) individ, genom en fullbordan av denna kapacitet, på ett bättre sätt kan fullborda livets många möjligheter” (Larsson, 2016:157).

Kroppslig förmåga är emellertid ett begrepp som är större än bara skolan och skolmiljön, den går att tillämpa alla livets olika stadier och tillfällen.

Med dessa begreppsdefinitioner nedskrivna, finns det emellertid fortfarande många frågetecken kvar. Larsson (2016:157) menar att det både finns negativa och positiva effekter av att det är tolkningsfritt. Å ena sidan erbjuder det väldiga möjligheter att arbeta med många olika aktiviteter, samtidigt som det kan försvåra likvärdig bedömning exempelvis, eller att elever har väldigt spridda erfarenheter av ämnet eftersom lärare inte behöver förhålla sig till några strikta regler, mer än att det ska ges förutsättningar till att utveckla kroppslig förmåga. I boken *Idrottsdidaktiska Utmaningar* är Larsson (2012:38-39) mer kritisk till kursplanens begrepp och menar att rörelseuppdraget behöver en något mer konkret framtoning i vad Skolverket vill ha av lärare i idrott och hälsa.

3.1.4 Vad säger styrdokumentet om kroppslig förmåga?

Som tidigare nämnts berörs inte bollspel i ämnes- och kursplanen för idrott och hälsa varken på grundskolan eller på gymnasiet. Begreppet kroppslig förmåga förekommer däremot frekvent. Kroppslig förmåga är dessutom något som kommer vara av vikt för vår undersökning. I ämnets syftestext belyses kroppslig förmåga som en grundläggande förmåga eleverna ska få förutsättningar att utveckla. Undervisningen i ämnet ska bland annat syfta till att ge förutsättningar till att utveckla “förmågan att planera och genomföra fysiska aktiviteter som befäster och vidareutvecklar kroppslig förmåga och hälsa” (Skolverket, 2011a). Vidare nämns begreppet i det centrala innehållet att undervisningen ska behandla “den fysiska aktivitetens och livsstilens betydelse för kroppslig förmåga och hälsa” (Skolverket, 2011a)

och “motions-, idrotts- och friluftaktiviteter som utvecklar en allsidig kroppslig förmåga” (Skolverket, 2011a). I kunskapskraven går begreppet att utläsa för exempelvis betyg E att eleven ska, med goda rörelsekvaliteter utföra olika aktiviteter som främjar den kroppsliga förmågan. Ett annat mål handlar om att eleven bedömer sin utveckling i fråga om kroppslig förmåga och kan med säkerhet välja träningsmetoder. Eleven ska också ta ansvar för genomförandet och, till viss grad bedömandet (Skolverket, 2011a).

3.2 Tidigare forskning

Innan, likväl efter skolreformen 2011 har det varit problematiskt kring bedömning och betygsättning inom idrott och hälsaämnet. I följande avsnitt kommer tidigare forskning presenteras utifrån en internationell utblick i bedömningssammanhang. Sedan kommer avsnittet styras in på ett mer nationellt perspektiv kring bollspelets dominans samt bedömning i idrott och hälsa. I avsnittet belyses också tolkningar av värdeord i ett perspektiv för bedömning.

3.2.1 Internationell forskning

På det internationella forskningsplanet kring idrott och hälsa i relation till bedömning är det svårt att hitta kopplingar på grund av olika skolsystem. Enligt Seger (2016:132) finns det inte särskilt mycket forskning kring bedömningssammanhang inom idrott och hälsa. I sin studie tar hon emellertid upp Hay och Macdonald som undersökte hur lärare och elever tolkade skrivningar i styrdokumentet för ämnet idrott och hälsa i Australien. Studien visade att lärare vid bedömning och betygsättning använde sin magkänsla och premierade tidigare erfarenheter hos eleverna.

Croston och Hill (2017) är en annan internationell studie som behandlar samma område. Studien visar att de traditionella föreställningarna som finns inte räcker för att täcka allt under begreppet rörelseförmåga vilket är närbesläktat med det begrepp föreliggande studie delvis kommer att behandla (Croston & Hills, 2017:617). Studien problematiserar också rörelseförmågans mångtydighet. Begreppet skiftar i betydelse beroende på vilket sammanhang det sätts i, vilket generellt sett inte är speciellt ovanligt när det gäller värdeladdade begrepp. I det här fallet blir det dock problematiskt eftersom den kan placeras i olika kulturer inom ämnet. Inom det idrottsliga sammankopplas det ofta med ordet talang vilket har lite att göra med ämnet i sig. Sätts begreppet i en idrott och hälsakontext syftar det istället till en elevs kompetens och kapacitet (Croston och Hills, 2017:623). Studiens resultat visar att majoriteten av lärare i idrott och hälsa definierar begreppet rörelse som en mångfald av fysiska färdigheter i relation till det praktiska utförandet. Ämnet idag handlar emellertid inte bara om det praktiska kunnandet utan också om begreppets relation till hälsa och dess betydelse (Croston och Hills, 2017:626-627).

3.2.2 Bollspelets dominans i idrott och hälsa

Att idrott och hälsa är ett ämne som präglas av starka traditioner har redan konstaterats, just bollspel i olika former är en sådan tradition. Hur kan detta komma sig när begreppet bollspel i själva verket aldrig omnämns i kursplanen? Sandahl (2004:51-53) skriver att bollspelet varit dominant ända sedan slutet på 60-talet och utgjort den absoluta majoriteten av den schemalagda undervisningen. Detta på grund av storhet och omfattning i föreningslivet. Eftersom ämnet varit, och till viss mån fortfarande är, starkt präglad av föreningslivet har innehållet blivit därefter.

Skolinspektionen (2010:5) har ett annat svar på frågan vilket är att många lärare ser det som ett rent praktiskt ämne där aktivitetsnivån under lektionerna är av stor vikt. Larsson (2012:39) skriver att fysisk aktivitet, elever och skolresultat är en bra kombination eftersom elever presterar bättre i skolan när de varit fysiskt aktiva. Emellertid handlar inte ämnet om att vara aktiv utan mycket mer än så. Aktivitet, i likhet med bollspel, står inte heller med som ett betydande ord i kursplanen vilket är uppseendeväckande med tanke på den verkliga betydelsen den verkar ha i ämnet. Skolinspektionen (2010:5) pekar på bredden av kursplanen för ämnet som en av anledningarna till att kursplanen och verkligheten tycks ha glidit isär. Kursplanen har inte förankrat sig hos lärarna vilket gjort att de själva gjort tolkningar som slutat i undervisning som inte blir likvärdig för någon. Apropå likvärdighet lägger Skolinspektionen därtill att de förlegade föreställningarna kring ämnet byggs på genom detta undervisningssätt. Enligt Skolinspektionen (2010:6-9) består tre fjärdedelar av undervisningen i idrott och hälsa av olika typer av bollspel. Statistiken bör dock läsas med viss diskrepans eftersom bollspel kan ha olika syften i undervisningen. Det står emellertid klart att en specifik grupp av elever gynnas när bollspel är aktiviteten. Dessa är de elever som redan är aktiva i någon föreningsidrott. På så sätt premieras de eleverna framför de övriga elever som gör annat på fritiden. De beskriver problematiken följande;

“Denna ensidighet i aktiviteter kan medföra flera negativa konsekvenser. Elever som är intresserade av andra aktiviteter än bollspel får inte sina intressen tillgodosedda. Detta kan särskilt missgynna flickor som enligt andra studier föredrar flera andra

aktiviteter framför bollspel. Om inte hela kursplanen speglas i undervisningen finns också risk för en betygsättning som inte utgår från betygskriterierna. Skolinspektionen ser det som angeläget att varje skola ser över sina lokala planeringar av lektionsinnehåll och betygskriterier utifrån den nationella kursplanen och betygskriterierna” (Skolinspektionen, 2010:5-9).

Även Larsson (2016:38) och Londos (2010:179-180) menar att bollspel är den mest dominerande aktiviteten i ämnet och detta genom två huvudsakliga anledningar. Dels för att majoriteten av lärare i idrott och hälsa kommer från någon form av bollspel där de antingen varit aktiva eller varit tränare. De är således bekväma i den miljön vilket gör det enkelt att välja det som innehåll. Dels för att det är ett enkelt och bekvämt sätt att aktivera många elever samtidigt. Även Larsson (2016:38-39) är alltså inne på det som Skolinspektionen (2010) berör, nämligen att lärarna lägger stor vikt vid elevers aktivitet under lektionerna. Det är en av de förlegade föreställningarna om ämnet, att eleverna åtminstone ska bli lite trötta och svettiga under lektionen. Med dessa anledningar till val av innehåll, byggs de förlegade föreställningarna på, vilket i slutändan förminskar ämnets betydelse och legitimitet (Larsson, 2016:38-39).

3.2.3 Lärarens perspektiv på bedömning

Redelius publicerade 2009 tillsammans med Fagrell och Larsson en artikel i *Sport, Education and Society* som behandlar forskning som är relevant för vår uppsats. Studiens huvudsakliga syfte är att undersöka vad lärare i idrott och hälsa anser vara viktig kunskap i ämnet, kriterierna för bedömning och vad lärare anser vara ämnets mål (Redelius, Fagrell & Larsson 2009:248). Idrott och hälsaämnet präglas av starka traditioner från föreningsidrotten. Redelius, Fagrell och Larsson (2009:258) menar att lärare i idrott och hälsa överlag vill och ska separera villkoren från föreningsidrotten och undervisningen i idrott och hälsa. Även elever har svårt att skilja på dessa två. Hur lärare kan göra denna åtskillnaden är en del av syftet som Redelius vill reda ut i studien.

Resultatet från studien visar att lärare i ämnet anser att det viktigaste målen med undervisningen är att eleverna ska ha roligt samt att lärarnas undervisning leder till att eleverna får ett vidare intresse för fysisk aktivitet. Kunskaper som lärarna ansåg viktiga var att eleverna ska lära sig vara en god medmänniska i undervisningen det vill säga, vara en bra vän,

en god lagspelare och helt enkelt visa respekt mot sina vänner. Kort sagt lära sig vad fair play innebär. I studien framkom också hur en mönsterelev enligt lärarna ansågs vara. En sådan elev skulle inneha egenskaper som att exempelvis aldrig komma sent, att ha rätt material med och på sig, vara nyfiken med att vilja prova och testa nya områden samt vara rättvis mot sina kamrater (Redelius, Fagrell & Larsson 2009:251-253). När det kom till kriterierna för bedömning delades lärarnas svar upp i fem kategorier i studien, vilka var *medvetenhet, moral, aktivitet, kompetens* och *resultat*. Med medvetenhet gällde att eleven hade rätt utrustning, kom i tid och visade engagemang. Moral menas att eleven kan visa respekt mot sina kamrater och dessutom hjälper sina klasskamrater. Aktivitet gällde hur aktiv eleverna var och att de alltid gjorde sitt bästa. Den sista kategorin innebar att eleverna kunde uppvisa en form av kvalitet som gick att mäta. Det vill säga vilken grad av skicklighet eleverna kunde uppvisa inom olika aktiviteter (Redelius, Fagrell, & Larsson 2009:254-256). Sammanfattningsvis premieras till stor del, fortfarande elevers bedömning i form av resultatbaserad undervisning och förmågan att utveckla kroppslig förmåga går obemärkt förbi.

Likt Redelius studie har Annerstedt och Larsson (2010:99) skrivit en artikel som handlar om lärares tankegångar kring betyg och bedömning i ämnet idrott och hälsa. I resultatet framgår det att bedömningen av elevers beteenden är av lika stor relevans som bedömningen av elevers förmågor och kunskaper. Exempelvis framgår elevers deltagande, sociala förmåga och ansträngning som viktiga aspekter läraren tar i beaktning vid bedömning. Utöver dessa aspekter premieras resultat från provtester och elevers idrottsliga färdigheter. Vidare värdesätter lärare i idrott och hälsa målmedvetna elever med en positiv inställning som kan leda till ett högre betyg (Annerstedt & Larsson, 2010:110-111).

Ytterligare en artikel, skriven av Svennberg, Meckbach och Redelius (2014) belyser svårigheten med bedömningssituationen i ämnet idrott och hälsa. Författarna menar likt Annerstedt och Larsson (2010) att lärare i idrott och hälsa inte bara utgår från förmågorna i kunskapskraven vid bedömning och betygsättning utan andra faktorer påverkar också bedömningen och betygsättningen. Likt tidigare studier finner författarna ett liknande resultat där motivation, självförtroende, förmågan att leda, idrottsligt kunnande och elevernas sociala förmåga som viktiga kriterier vid bedömning av eleverna (Svennberg, Meckbach & Redelius, 2014:205).

Tidén (2016) har skrivit en avhandling som är uppdelad i fyra delstudier där begreppet

rörelseförmåga är centralt för samtliga studier. Kort behandlar hon problematiken som framkommer när elevers rörelseförmåga bedöms. Sammanfattningsvis visar resultatet att de motorik- och rörelsetester som används i studien gynnar de elever som redan är aktiva i föreningsidrotten. Det framkom också att den senaste kursplanen för idrott och hälsa har en bredare helhetssyn av rörelseförmåga. För lärare i ett målstyrt betygssystem kan detta då vara svårt att bedöma och betygsätta. Avhandlingen visar också genom tester att den rörelseförmåga som värderas har en smal syn på vad det är att ha rörelseförmåga och vad det kan innebära. De elever som behärskar att exempelvis dribbla med boll säkert och snabbt eller kastar bollar långt gynnas oftast. De elever som har andra rörelseförmågor riskerar därmed att missgynnas och deras rörelseförmåga betraktas inte som värdefull i en bedömningskontext.

Utifrån resultatet i Tidens avhandling menar hon att framtida idrottslärare måste gå in *djupare* på begreppet rörelseförmåga då många lärare i idrott och hälsa innehar olika föreställningar av begreppets innebörd. Vidare menar hon att lärare behöver hitta nya former för både undervisning och bedömning. Istället för att läraren kommunicerar att elever blir bedömda uttryckligen på exempelvis en hjulning eller kullerbytta så kan läraren informera eleverna att fokus läggs på att bedöma rotationen. Därmed riktas aktivitetens fokus mot rörelsens funktion. Det kan röra sig om funktioner som rotera, rulla, balansera och glida som kan omsättas i olika rörelsesammanhang. En funktion kan ske i en mängd olika aktiviteter i olika sammanhang, rotation till exempel, kan ske i dans, gymnastik, snowboardåkning med flera. Dessa kan betyda olika saker och upplevas olika för varje enskild elev. För att styrdokumentens formulering ska komma till uttryck i undervisningen handlar det också om lärarens arbetsformer där hen ska erbjuda möjligheten för eleverna att reflektera över sina förmågor och sina utvecklingsbehov. Tidén menar även att det är viktigt att ta ställning till vilket innehåll som erbjuds eleverna. Vid bedömning ska läraren ge ett uppmärksammande och tilldela ett värde som kan utgöra ett fysiskt betydande vid betygsättning och då ska innehållet i sig tillkännage vilka rörelseförmågor som är viktiga (Tidén, 2016:67-68).

3.2.4 Värdeord kopplat till bedömning

Kroon (2016) har gjort en studie som syftar till att belysa och diskutera kursplanens nya formuleringar som trädde i kraft 2011 gällande lärare i idrott och hälsas yrkesspråk. Studiens fokus inriktar sig på första meningen i kunskapskraven i läroplanen för gymnasiet 2011 som lyder; “eleven kan med säkerhet och med goda rörelsequaliteter genomföra en bredd av aktiviteter som utvecklar den kroppsliga förmågan” (Skolverket, 2011a). Resultatet visar att

formuleringarna *med säkerhet, goda rörelsequaliteter* och *kroppslig förmåga* uppges av lärarna som svårtolkade. Vidare ligger också problematiken i att diskutera kvaliteten i elevers förmågor och kunskaper. När det kommer till formuleringen *kroppslig förmåga* som är central för den här studien, uttrycker sig lärare att det är svårt att tolka och oklart vad som menas med den kroppsliga förmågan. Avslutningsvis lyfter lärare fram närvaro som en betydande del kring kroppslig förmåga. Detta för att elever ska kunna utveckla förmågan och dels för att kunna uppvisa sina kunskaper och få en så rättvis bedömning som möjligt (Kroon, 2016: 117,126-127).

3.2.5 Sammanfattning

I tidigare forskning går det att urskilja gemensamma mönster som tas upp i detta avsnitt. Nedan följer en rad punkter som sammanfattar forskningsläget i korta drag:

- Den internationella forskningen visar på att det finns en problematik med tolkningsbara begrepp även utomlands vilket leder till att magkänslan hos läraren har en betydande roll i bedömningen.
- Idrott och hälsaämnet är ett ämne som präglas av starka traditioner från föreningsidrotten.
- Bollspel har en etablerad och stor plats i ämnet idrott och hälsa, trots att det inte står med någonstans i kursplanen.
- Lärarens bakgrund, ämnets kulturella arv och samhällets föreställningar om ämnet spelar stor roll i hur utformning och bedömning genomförs i ämnet.
- När det kommer till kriterierna för bedömning premieras elevers *medvetenhet, moral, aktivitet, kompetens* och *resultat*. Huvudsakligen premieras resultatbaserad undervisning och förmågan att utveckla kroppslig rörelseförmåga går obemärkt förbi.
- När det kom till värdeorden i första kunskapskravet som är relevant för studien uttrycker sig lärare att de är svårtolkade. Det tycks vara oklart vad som menas med dessa värdeord, i vilket också innefattar kroppslig förmåga.
- Lärare i idrott och hälsa bör ta sig an begreppet kroppslig förmåga på ett mer gediget sätt för att verkligen förstå vad som ska bedömas. Rörelsen ska bedömas, inte aktiviteten.

4. Teoretiskt perspektiv

I detta kapitel presenteras de teoretiska verktyg som har använts för analys av resultatet. Inledningsvis ges en kort presentation av Lindes läroplansteori vilket sedan följs av ett kultursociologiskt perspektiv som är inspirerat av forskaren och författaren Bourdieu.

4.1 Läroplansteori

Läroplansteori enligt Linde (2012:100) handlar om vad som väljs ut som giltig kunskap för eleverna att lära sig i skolan samt vilka aktörer och faktorer som påverkar på skilda nivåer i systemet för att ett visst innehåll ska lyftas fram. Denna process sker genom tre steg. Från formulerad läroplan, via tolkning av lärare till verkställandet av undervisningen. Dessa tre steg kallas även formuleringsarenan, transformeringsarenan och realiseringsarenan. Lindes läroplansteori används som verktyg för att förklara lärarnas svar på ett djupare plan genom att synliggöra processen av de olika arenorna. Nedan kommer en kort beskrivning av samtliga arenor.

4.1.1 Formuleringsarenan

Inom denna arenan formuleras pedagogiska idéer om skolan under inflytande från skolpolitiker. De styrande aktörerna fastslår sedan grunderna i den svenska skolverksamheten. Det kan vara allt ifrån skollagen, läroplaner och kursplaner. Till exempel vilka ämnen som ska studeras, om det är till för klassisk bildning eller utbildning i specifika yrken. Det handlar också om hur stor del av tiden varje ämne ska studeras samt vilka mål och vilket innehåll som gäller för undervisningen. Det kan också vara idéer om lärande samt idéer om förhållandet mellan lärare och elev (Linde, 2012:23,64-65).

4.1.2 Transformeringsarenan

På denna arenan tolkas direktiven från formuleringsarenan av skolpolitiker, skolledare och lärare. Det innebär framförallt förhållandet mellan formulerad läroplan och faktiskt genomfört undervisningsinnehåll det vill säga att lärare framställer egna skol- och arbetsplaner på lokal nivå men också att läraren själv tolkar innehållet av läroplan och kursplan för utformandet av sin undervisning. Tolkningen som läraren utvecklar från formuleringsarenan beror på olika faktorer vilket påverkar lärarens val av utformningen av undervisningen. Faktorerna som påverkar lärarens val av tolkning av läroplanstexter kan till exempel vara lärarens bakgrund

och erfarenheter, skolans förutsättningar, vilka eleverna är samt vilka idéer politiker, skolledare och lärare själva har om skolans roll och lärares uppgifter. Viktigt i sammanhanget är också att läroplanen och kursplanen används som riktlinjer vid planeringen för undervisningen. Det fungerar alltså inte att direkt applicera i verkligheten (Linde, 2012:55,64).

4.1.3 Realiseringsarenan

Slutligen i sista arenan behandlas direktiven i läroplanen dvs på denna arenan sker själva verkställandet av undervisningen. I denna arenan påverkas undervisningen av såväl elevers deltagande och lärarnas agerande. I centrum för realiseringsarenan står kommunikation och aktiviteten i klassrummet där läraren ska bidra till ett lärande och förmedla ett innehåll. Undervisningens utfall påverkas också här av delvis samma faktorer som i de andra arenorna men även av vilka eleverna är, vilka erfarenheter eleverna bär med sig in i skolan, vilka ämneskunskaper lärarna har och undervisningens aktiviteter som är förknippade med olika normer (Linde, 2012:73,81).

4.2 Bourdieus teoriperspektiv

I det kultursociologiska perspektivet berörs individers påverkan av varandra och på varandra i relation till olika omgivningar. Det finns normer och lagar om en lektion i idrott och hälsa, vad, vart, hur och varför det ska göras. Utifrån detta kommer lärarens syn på bollspel och bedömningen av det att analyseras. För att göra det kommer tre olika begrepp att användas vilka är sociokulturellt kapital, habitus och socialt fält. Samtliga tre begrepp är nära besläktade och går således in i varandra, men en presentation av de tre begreppen kommer ändå att ske separat.

4.2.1 Sociokulturellt kapital

Socialt kapital är något brett och tolkningsbart som går att applicera i flera sammanhang. I föreliggande studie kommer emellertid socialt kapital att användas för att förklara och diskutera betydelsen av familjen, och nära och käras bakgrund på individen. Med bakgrunden att lärare i stor utsträckning präglas av deras bakgrund när de väljer tillvägagångssätt och innehåll till lektionerna, får sociokulturellt kapital en betydande roll i denna studie. Detta går att koppla till Bourdieus (1992:55-59) habitusbegrepp som innebär att det du gör, gör du på grund av handlingar eller händelser tidigare i livet kopplade till olika sammanhang.

Människor utvecklar en vilja att känna, resonera och agera på vissa sätt i vissa situationer. För att göra det mer greppbart går det uttrycka sig som så här, vi blir de vi blir som en produkt av det liv vi lever.

På samma sätt som detta behandlar individen går det också att applicera på ett större sammanhang som (Bourdieu, 1992:55-59) exempelvis ämnet idrott och hälsa. Idrott och hälsa har en gedigen historia av att ha varit ett ämne där man gör. Det var då mer riktat mot idrotten och fysisk förmåga i relation med dessa. Numer är det större fokus mot hälsa och akademiska kunskaper än mot att bara *göra*, åtminstone av det som kan utläsas av lgy11. Även om förändringen gjort skillnad i hur kursplanen ser ut, har ämnet fortfarande en stor del av det gamla *görandet* kvar. Poängen med detta utlägg är att ämnet idrott och hälsa, precis som individer, har ett sociokulturellt kapital som bör tas med i handlingarna.

För att återgå till individen så innebär också det sociokulturella kapitalet att människor, till viss mån, placeras i fack. De som kommer från samma förutsättningar, ekonomiska, sociala, sexuella, eller vad det nu må vara, har troligtvis också ett liknande sociokulturellt kapital eller habitus (Bourdieu, 1992:62). Det kan röra sig om över- och underklassen, eller som i föreliggande studies fall, idrottsrörelsens fack. Det är otvivelaktigt så att människor som blir lärare i idrott och hälsa har ett, om än varierat, intresse för idrotter och sporter vilket gör att de har en dragning till ämnet.

4.2.2 *Habitus*

Habitus är nära besläktat med sociokulturellt kapital och är i korthet resultatet av livet som en människa levt. Erfarenheter av olika slag är centrala, vilka har format och präglat individen till den personen den blivit. Habitus kan också beskrivas som förståelse i ett sammanhang, samtidigt som det kan innebära motsatsen i ett annat. Många situationer i samhället kan beskrivas som ett socialt spel vilket innehåller flera normer och lagar som är implicita och svåra att förstå för en utanför dess sociala fält (Bourdieu, 1992:60-66). Det kan exempelvis röra sig om att flytta till ett annat land där en annan kultur och andra normer är de som gäller till skillnad mot det land individen flyttade ifrån. Då har individen ett habitus från sitt hemland där saker och ting görs på ett sätt medan det görs på ett annorlunda sätt i det nya landet. Det kan också vara skillnader inom en mycket mindre arena. Det är tillåtet att göra och säga vissa saker i ett fotbollsomklädningsrum samtidigt som det inte är accepterat att göra samma i ett annat.

Habitus har många nyanser och finns i stort sett i allt som har ett liv. Det finns också habitus i olika sammanhang där en rådande kultur med normer och lagar har formats utifrån dess erfarenheter. Människor som växer upp med samma sammanhang och liknande förutsättningar får också liknande habitus eftersom de tillhört samma sociala fält. Med det sagt innebär det dock inte att de har samma habitus eftersom människors liv aldrig är helt identiska. Habitus är heller inget som är definitivt, utan det kan förändras genom att en individ genomgår en drastisk livsförändring av något slag där det gamla sociala sammanhanget byts ut mot ett nytt (Bourdieu, 1991:122-126).

4.2.3 Socialt fält

Enligt Bourdieu (1991:129) är ett socialt fält en avgränsad del i samhället där normer och strukturer styr. Det innebär att det sociala fältet utgör en egen gemenskap i en del av en större gemenskap där människor underkastar sig dess normer och lagar. I ett socialt fält, beroende på vilka normerna är, premieras vissa egenskaper och dessa egenskaper strävar individer inom det sociala fältet, efter att uppnå och uppfylla. Sociala fält finns, precis som habitus, överallt och i väldigt varierande storlekar (Broady, 1990:270). Ämnet idrott och hälsa är ett aktuellt exempel på ett socialt fält där vissa normer och oskrivna lagar gäller undermedvetet. Ett socialt fält är alltid präglad av något och i idrott och hälsas fall får väl idrottsrörelsen ses som den starkast bidragande faktorn.

5. Metod

Nedan kommer en presentation av de metodiska val och verktyg som använts i studien. Först redogörs valet av forskningstyp. Efter det följer en beskrivning av intervjuer som metod samt vilken specifik intervjumetod som använts i studien. Därefter kommer en beskrivning i hur intervjuerna genomförts vid de olika tillfällena.

5.1 Kvalitativ studie

Studien syftar till att belysa hur lärare i idrott och hälsa på gymnasiet resonerar kring bedömning av bollspel samt hur de motiverar användandet av det. Det passar därför med en samhällsvetenskaplig prägel i metodvalet. Samhällsvetenskap består i huvudsak av två olika inriktningar. Den ena kallas kvalitativ och den andra kvantitativ. Kvalitativ forskning är mer passande till studien eftersom värderingar och åsikter kring bollspel i skolan är det som kommer att analyseras och diskuteras. Bryman (1997:58-59) beskriver kvalitativ forskning som att den är mer djupgående och subjektiv vilket gör den passande till föreliggande studie. Den bygger på talade eller skrivna ord snarare än numerisk data och erbjuder en mer omfattande historia kring respondenten där värderingar och åsikter kommer fram. Forskningstypen visar förståelse till att människor kommer ifrån och verkar i olika sammanhang vilket också ska påverka resultatets utgång.

5.2 Intervjumetod

Studiens huvudsakliga material kommer från semistrukturerade intervjuer vilket Bryman (2011:59) menar är av kvalitativ karaktär. Ostrukturerade eller semistrukturerade intervjuer lämnar stort utrymme för intervjupersonen att svara, kommentera och diskutera kring frågorna. Denscombe (209:263-269) liksom Bryman (2011:59) skriver att intervjumetoden gör det möjligt för forskaren att ta reda på just, vad intervjupersonen tycker, känner, uppfattar och erfar kring saker och ting vilket var passande till föreliggande studie.

Metodvalet förutsätter dock att intervjuaren styr så lite som möjligt för att inte bli ledande och på så sätt lotsa intervjupersonen i den riktning den vill. Att styra så lite som möjligt innebär för den sakens skull inte att förberedelserna ska vara därefter. Intervjuaren måste alltid vara väl förberedd på flera olika möjliga scenarion. Om det skulle behövas att exempelvis styra

intervjun något, ska det göras genomtänkt utan att det påverkar intervjupersonens svar. Därför diskuterades intervjuguiden noggrant för att frågorna dels skulle bli bra, men också ordningen de ställdes i. Detta gjorde vi för att intervjupersonerna inte skulle känna sig otrygga och osäkra, vilket kan hända om intervjuguiden inte är väl förberedd och väl upplagd. Sköts inte detta på rätt sätt riskerar materialet att tappa validitet och tillförlitlighet (Eliasson, 2013:23-24).

Enligt Denscombe (2009:250-255) bygger en bra intervju på fyra aspekter. Intervjuaren ska vara påläst kring det som undersöks. Risken för att intervjun blir stel och framtvingad minskar då eftersom intervjuaren kan ställa aktuella följdfrågor. Den andra aspekten är urvalet vilket blir essentiellt i denna studie eftersom två olika lärartyper, tre med bakgrund i bollspelsidrott och tre med bakgrund utanför bollspelsidrott, undersöks. Det finns också en aspekt i att inte välja intervjupersoner där intervjuaren har en relation till dessa, det kan påverka resultatets tillförlitlighet. Den tredje aspekten handlar om vilken miljö intervjun sker i, det vill säga, yttre faktorer såsom störande ljud, ljus, stolar, bord och så vidare. Denscombe (2009:259) skriver att ett utbyte är fördelaktigt. Vid denna studiens genomförande rörde det sig om något så enkelt som en kaffe och en bulle för att göra miljön och sammanhanget så bekvämt och avslappnat som möjligt. Samtliga intervjuer genomfördes i miljöer som intervjupersonerna själva fått välja vilket troligtvis innebär en bekväm miljö. Den fjärde och sista aspekten handlar om tillstånd och etik, inte nödvändigtvis om konkreta, skrivna tillstånd. Det kan också röra sig om muntliga överenskommelser som intygar att allt är okej med och för intervjupersonen. Ett missivbrev skickades ut inför intervjuerna för att göra förutsättningarna klara för intervjupersonen.

5.3 Semistrukturerad intervju

Denna studie baseras på intervjuer av sex stycken lärare. För att få ut det bästa materialet har en semistrukturerad intervjumetod valts. Bryman (2011:414-415) skriver att semistrukturerade intervjuer är lämpliga när intervjuaren vill ha djupare och mer resonerande svar samtidigt som att intervjun hålls inom vissa ramar. Studien baseras på det material intervjuerna gett och för att det materialet ska vara så användbart som möjligt behövs det vissa ramar som begränsar samtalen. Vid intervjutillfällena kom ett antal förutbestämda frågor att fungera som mall. Det gäller enligt Denscombe (2009:234-240) att vara flexibel vid intervjutillfällena och känna av om frågorna bör ändras om i ordning eller liknande. Frågorna är öppna och syftar till att intervjupersonen ska fundera, resonera och diskutera fritt kring

dem. Även om semistrukturerad intervjumetod inte är speciellt styrande krävs det fortfarande mycket av intervjuaren. Det viktigaste är att intervjupersonen känner sig bekväm med frågor, miljö och hela övriga situationen. Intervjufrågorna som utformats för denna studie kan tolkas som ifrågasättande och aningen konfrontativa om inte dessa faktorer hade respekterats. Denscombe (2009:240) skriver om vikten av att förstå sin roll som intervjuare. I denna studiens fall var det undertecknade som besökte verksamma lärares arbetsplatser vilket betyder att bemötandet och inställningen gentemot intervjupersonen måste vara ödmjukt och respektfullt.

5.4 Urval och tillvägagångsätt

Urvalet i föreliggande studie var av stor vikt då vi var ute efter två olika lärartyper till intervjutillfällena, tre med bakgrund i bollspel och tre med annan idrottslig bakgrund. Detta för att kunna tyda en eventuell skillnad gällande bedömning och utformning av bollspel. Bara för att kön och genus inte är i fokus finns det fortfarande ett värde i att ha med båda kön i undersökningen, detta för att förhoppningsvis göra studien mer mångfacetterad och således mer tillförlitlig. Intervjupersonerna som intervjuades bestod av tre kvinnor och tre män. Samtliga intervjupersoner är legitimerade lärare i idrott och hälsa på gymnasiet. Dessa var dessutom i skilda åldrar mellan 27 och 61 vilket också erbjuder en bredare bild av situationen gällande år i yrket.

Kontakten av intervjupersoner har skett via mail och telefon. De lärare som intervjuats har ingen direkt relation med undertecknade vilket troligtvis ger materialet mer tillförlitlighet eftersom personliga relationer kan påverka svaren i intervjuerna. Intervjuerna pågick i ungefär 30 minuter vilket också var målet innan genomförandet eftersom omfattningen av intervjumaterialet således blev mer lätthanterligt. Inför varje intervju fick samtliga informanter kaffe och kaka för att lätta på stämningen för att sedan gå mot intervjumomentet. Viktigt att understryka i sammanhanget var att alla informanter medgav sitt samtycke. Intervjuerna spelades in med hjälp av två mobiler för att minska risken för borttappat material. Efter inspelningarna började arbetet med att transkribera materialet det vill säga att allt som sades i intervjun skrevs noggrant ner. Efter transkriberingen var färdigställd bestod arbetet av att bli förtrogen med materialet för att kunna kategorisera det. Kategoriseringen gjordes för att se eventuella mönster som underlättar skrivandet inför analysen och diskussionen.

5.5 Tillförlitlighet

Att en studie är tillförlitlig är av stor vikt av naturliga anledningar. Det är relativt enkelt att manipulera material om vederbörande verkligen vill det vilket aktualiserar begreppet tillförlitlighet än mer. Två ytterligare begrepp som ryms inom det symboliska paraplyet som begreppet tillförlitlighet utgör är *validitet* och *reliabilitet*. Emellertid kommer endast validitet tas upp eftersom studien är av kvalitativ ansats.

5.5.1 Validitet

Ordet valid betyder på mer allmän svenska *giltig* vilket innebär att det är en sorts kvalitetssäkring av, i det här fallet, en studie. Det kan exempelvis handla om en studies slutsats och resultat stämmer överens med verkligheten. Allwood och Eriksson (2017:159) menar att validitet ska genomsyra hela genomförandet av studien. De ställer källkritiska frågor som bland annat riktas mot valet av människor i studien och hur de rekryterades till genomförandet av studien. Denna typ av frågor är viktiga att ställa sig för att kunna avgöra generaliserbarheten, som är en faktor när det kommer till validitet.

I föreliggande studie är undertecknade medvetna om att lärare är en grupp som generellt kommer ifrån eller avancerat till en och samma samhällsklass vilket är en validitetssvaghet eftersom de flesta har liknande värderingar när det kommer till frågor om skolan. Med detta sagt är det samtidigt nästintill omöjligt att helt validitetssäkra en studie. Det är emellertid viktigt att göra det som finns möjligt för att studien ska vara så valid som den kan bli. Därav vårt varierade urval där aspekter som kön, bakgrund och intressen tillgodosätts. Intervjupersonerna är, som redan nämnt, okända för undertecknade vilket innebär att de och deras svar inte påverkas av en eventuell personlig relation (Allwood och Eriksson, 2017:161).

5.5.2 Reliabilitet

Reliabilitet handlar om huruvida en studie är tillförlitlig och pålitlig. Är studien tillförlitlig och pålitlig kan den genomföras igen, av andra forskare och ändå komma fram till samma, eller åtminstone liknande resultat (Bryman, 2011:355). Det är dock problematiskt att få en studie likt föreliggande att bli helt reliabel eftersom den bygger på tolkningar av ord och fraser. Tolkningar är som bekant individuella vilket gör det svårt eftersom det är näst intill omöjligt för andra forskare att sätta sig in i exakt samma sociala sammanhang som rådde då

denna studie skrevs. För att göra denna studie så reliabel som möjligt har emellertid metod och tillvägagångssätt redovisats tydligt för att göra det enkelt för att replikera.

5.6 Etik

Alla intervjuer utfördes i likhet med Vetenskapsrådets fyra huvudkrav (2002). *Informationskravet* delgavs vid varje intervjutillfälle då vi informerade intervjupersonerna om studiens syfte och hur det insamlade materialet skulle användas i studien. Därtill upplystes också att deltagandet var frivilligt och de fick avbryta sin medverkan när de ville. *Samtyckeskravet* införlivades i samband med att alla intervjupersoner medgav sitt samtycke till att delta i studien (2002: 7,9).

Enligt Vetenskapsrådet (2002) finns ytterligare två viktiga aspekter att ta hänsyn till i en studie. *Konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* är sådana aspekter. Konfidentialitetskravet innebär kort att uppgifter om personer i en undersökning ska hållas hemliga och att informationen som införskaffas inte ska föras vidare utanför forskningen. Det är också viktigt att forskare bevara informationen på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem (2002: 11). Vårt insamlade material från ljudinspelningarna och anteckningarna lagrade vi direkt på datorn som endast vi hade tillgång till och därmed kunde inte utomstående komma åt uppgifterna. Nyttjandekravet innebär att det insamlade materialet får endast användas för forskningsändamål dvs att det insamlade materialet inte får utlånas eller tillämpas för kommersiellt bruk eller andra icke-vetenskapliga syften (2002:14). Efter bearbetning av det insamlade materialet raderades alla uppgifter från intervjutillfällena vilket medförde att utomstående inte kan ta del av informationen och använda i andra samband än den givna forskningen.

6. Resultat

I detta kapitel redovisas det resultat som framkom under intervjuerna. Kapitlet är indelat i olika underrubriker som utgår från olika områden som kom att bli tydligt under intervjuerna.

6.1 ”Bollspel blir mer ett verktyg”

Det råder inga tvivel om att bollspel används i undervisningen men till hur stor del och på vilka sätt tycks variera bland informanterna. Det kan vara alltifrån 10% upp till 50 % som bollspel används under ett läsår. I frågan om hur bollspel kommer till användning i undervisningen nämns främst att bollspel används som ett redskap, en morot samt som bedömningsmoment. Vad som verkar vara en påverkande faktor är gruppen och dess intressen och sammansättning.

Det framkommer att flera informanter använder bollspel som ett verktyg eller som en metod i deras undervisning. Det kan vara allt ifrån hur man jobbar med pulszoner där bollspel blir ett medel för att uppnå en specifik puls. Det kan också vara att informanterna använder det som ett koordinationsmoment för att träna koordinationsdelar så som öga-hand eller korsvisa rörelser mellan armar och ben. Huvudsakligen används bollspel som ett verktyg i en rad olika arbetsområden, detta med syftet att få eleverna att röra på sig. Nedan följer två utdrag från såväl Göran som Stefan.

Göran; “Väldigt sällan man kör ett bollspel utan ett syfte. Mer att man kopplar det till träningsläran. Att kanske koppla det till intervallträning. Vi kör innebandy på en plan. Hur kan man höja pulsen på olika sätt genom att förändra. Det kan man ju diskutera med eleverna”.

Stefan; ”Jag försöker ju egentligen hitta en bredd av dom här bollsporterna som är de mest vanliga ehuru det är då det blir lite fotboll, lite innebandy. Dom aktiviteterna är ju ingenting som jag har träningar i och lär ut och har tanke att bedöma utan mer kopplat mot nu ska vi jobba med pulsträning idag, dom här pulszonerna vi ska va i, bollspel blir ett medel för att uppnå den här träningsformen”.

Konstateras kan att användandet av bollspel styrs av elevgruppen. Med andra ord bedrivs en så kallad situationsbaserad undervisning. Bollspelsaktiviteter tycks vara vanligare i klasser där bollspel uppskattas av eleverna och elever som gör det motsatta får således mindre

bollspelsundervisning. I ett flertal av intervjuerna framkommer motivation som ett centralt begrepp i sammanhanget. Göran, Gittan, Stefan och Johanna använder bollspel som en motivationshöjare, detta för att åstadkomma en ökad aktivitet bland de elever och klasser som tycker om bollspel. I övriga klasser används andra metoder för att öka motivationen och således också aktiviteten. Gittan och Johanna använder också bollspel som en valmöjlighet. Till exempel kan de dela upp klassen så att halva gruppen ägnar sig åt bollspel medan andra halvan tränar på gymmet. Ibland används också bollspel som en morot för att motivera bollspels-intresserade elever. Detta framkommer bland annat i samtalet med Göran som berättar att han ibland väljer att avsluta lektioner med en kortare stund bollspel. Han menar att eleverna då presterar bättre under föregående aktiviteter som bedrivs under lektionen.

Göran; "Har jag en klass som älskar boll och bollspel kan jag använda det i ett tema där jag exempelvis har kondition. Då kan man ju laborera och se vad som händer när man slänger in en extra boll eller på något annat sätt ändrar förutsättningarna för att efter ett tag bryta och diskutera vad vi gör nu. Man lurar eleverna lite grann. Likväl motsatsen, alltså dom som hatar bollspel. Då är det klart att jag inte kör bollspel där eftersom dom kommer typ upp 100 i puls eftersom de står still hela tiden. Då får man hitta någon annan form av lek eller liknande som motiverar dom mer".

Avslutningsvis används också bollspel som ett bedömande moment. Åsa använder till exempel volleyboll som ett examinerande tillfälle för att bedöma elevers rörelseförmåga. Dessutom använder hon fotboll vid ett bedömande moment men inte för att bedöma elevers rörelseförmåga utan istället ett helt annat kunskapskrav där fotboll används som ett redskap. Samtliga informanter menar också att de ibland bara använder bollspel utan syfte där man bara slänger in en boll för att få eleverna att röra på sig.

Göran; "Sen är det klart att ibland så blir det en helt syftslös lektion där man bara slänger in en boll och, nu kör vi liksom".

Åsa; "Ofta när jag kör bollspel då kanske inte jag har ett jättetydligt... ehh bollspel kan var ett sån aktivitet jag slänger in när jag inte ska bedöma eleverna som jag sa. Nu har vi kört ett området, kört ett tema, kondition träningslära. Bra, då kör vi lite bollspel nu men jag bedömer inte det ehh alltid. Sen kan jag gå in ett tema och köra bollspel och i den planeringen jag la in för året hade jag bara lagt två större tema med bollspel och det är ganska lite på ett helt år ju".

6.2 Vad bedöms om det bedöms

När det kommer till bedömning vid bollspel var informanternas svar varierande. Hälften svarade ungefär på samma sätt medan de andra tre verkade lägga mindre vikt vid bollspel när bedömningen sker. Intressant var att enbart två av sex lärare använde sig av matris eller annan mall som tydligt pekade på vad de tittade på när de bedömde.

Åsa; “ Jag använder volleyboll till att bedöma komplexa rörelser. Det är lättare att se rörelserna i volleyboll. Det är tydligare rörelse i volleyboll och då har jag gjort en matris eeehh. Det är egentligen väldigt få gånger jag använder bollspel för att bedöma de komplexa rörelserna och det gör jag här.”

Stefan har ett liknande upplägg där han också följer en matris när det är dags för examinerande moment i bollspel. Övriga lärare hade antingen det i huvudet eller gick på känsla vid bedömning av bollspel.

Göran; “Hur jag bedömer det? Ja dels är det ju en yrkesskicklighet när man jobbar med det i elva år både som lärare och tränare plus att jag alltid haft väldigt lätt för bollspel själv. Så jag tycker man kan se ganska mycket på rörelsemönster och så vidare hur bekväm man är i det”.

Göran har inget utsatt betygsättande moment i bollspel men han verkar ändå ha en uppfattning om vad eleverna ska kunna och någon form av bedömning verkar ändå ske. Arne är också inne på känsla när det kommer till betygsättning i bollspel.

Arne; “alla matriser hit och dit, bocka av och så kan man väl hänvisa lite grann till man får inte snurra in sig för mycket på det för det är väldigt mycket känsla också. Man ser direkt när det kommer in en tjej och börja studsas med en boll ser man att hon har *det* hon kan röra sig hon har koll på kroppen. Det har ju med erfarenhet och göra va givetvis och det är inte alltid lätt att motivera det, den känslan man får”.

En annan likhet som de alla, på ett eller annat sätt, tog upp var att aktiviteten volleyboll var den som var lämpligast vid bedömning eftersom det ansågs vara en mindre vanlig aktivitet än exempelvis fotboll. Det är därmed färre elever som testat på detta vilket i sin tur innebär att fler elever är på samma nivå, således blir det mer rättvist. Precis som Åsa, menar också Stefan

att just volleyboll är det bollspel han har som bedömningsmaterial. Han utvecklar dessutom sitt resonemang kring valet av bollspel i undervisningen.

Stefan; “dom här vanliga idrotterna som många håller på med aktar jag mig egentligen för att ha för mycket utav förutom då när när de får göra egna val för att uppnå puls nivåer egentligen då, eftersom skulle jag bedöma det så bedömer jag gammal kunskap och det vill jag ju gärna inte göra, jag vill kunna bedöma någonting jag själv lär ut till dom”.

Denna skepsis Stefan har kring användandet av bollspel i bedömande moment, har också flera av de andra informanterna. Johanna pratar även hon om problematiken med vissa bollspel i undervisningen, samt om volleyboll som en av de bättre i bedömningsituationer.

Johanna; “Använder kanske inte just fotboll som är det vanligaste där vissa har tränat fotboll hela livet. Istället kanske man väljer volleyboll istället som ett sånt moment att kunna se hur lätt man har att anpassa sig till ett spel eller teknik med en förhållandevis nytt bollmoment”.

Skepsisen kring användandet av bollspel var förvånansvärt nog ett genomgående tema. Flera av informanterna menade att det egentligen fanns bättre moment att bedöma kroppslig förmåga men att bollspel samtidigt är något som många elever vill göra på lektionerna och vikten av att ha roligt inte ska underskattas. Åsa säger; “Jag tycker komplexa rörelse kan bedömas lite lättare i andra aktiviteter än i just bollspel” vilket också Stefan håller med om. Bollspel är ett av sju olika moment som han använder under *en* bredd av aktiviteter vilket onekligen är en liten del; “Jag tror jag skulle avsky mig själv som idrottslärare för jag har för lite bollspel jag ville gärna ha det som elev själv men jag har väldigt väldigt lite boll”. Stefan lägger sedan till att han enbart haft en bollspelslektion under hela hösten som varit.

Vad gäller det konkreta i betyg och bedömning gällande bollspelsundervisning, har informanterna olika förmågor de tittar på. Två av informanterna, Stefan och Åsa, har matriser där det klart och tydligt står vad de ska titta efter. Stefans matris framkommer dock inte under intervjutillfället utan den visades utöver intervjun. Stefan använder dessutom filmkamera som hjälpmedel vid de examinerande tillfällena.

Åsa; “Då har jag delat in komplexa rörelse i tre delar och då har jag rörelse förflyttning som en, tekniska färdigheter som en och anpassning och spelförståelse en. Sen har jag gått in och

konkretiserat dom tre delarna. Viktigt också är att jag måste berätta syftet med lektionerna till exempel om de bedöms idag så talar jag om detta, annars handlar det bara om tävling”.

Stefan; “jag tittar på de tekniska egenskaperna med grundslag och annat då på dom lite lägre betygen och på de lite högre betygen vill jag ha lite sammanhang, jag vill ha rörelsekompetens i förhållande till sig själv, sin omgivning och andra laget då också, så lite mer spelförståelse och såna delar krävs för att nå de högsta betygen”.

Övriga fyra informanter är mer allmänna när de talar om vad de bedömer i bollspel och vilka förmågor de tittar på. Dessa fyra är också samma fyra som går mer på känsla när bedömning ska ske i moment där bollspel är inblandat.

Gittan; “eeeehhh ja...jag kollar nästan inget på kunskaper om regler och sånt det kollar jag nästan inget alls faktiskt ..sen kollar jag motoriken, koordinationen, får man ihop arm ben eeh sen kollar jag också på hur den, alltså fysiska statusen, orkar dom, vad har dom för kondition, styrkenivå så det är mer dom bitarna jag kollar på och det är klart kollar man koordination blir det lite indirekt teknik också men det finns elever som knappt kan kasta en boll, heheh eller inte har koll på arm och ben ihop alls så då blir det att man kolla lite på det också”.

Även Göran, Johanna och Arne är inne på samma linje som Gittan. Flera motoriska grundformer nämns som behövliga och utvecklingsbara i samband med bollspel. Koordination mellan armar och ben samt naturligheten i rörelserna. Fysiska förmågor tas också upp som betydelsefullt. Göran, Johanna och Arne är något mer utvecklade i sina resonemang och tar upp rörelsemönster, balans, flyt i rörelsen, öga-hand koordination, spelförståelse, kroppsuppfattning samt hur eleven använder dessa i olika spelsituationer med mot- och medspelare.

Göran; “man kan se ganska mycket på rörelsemönster och så vidare hur bekväm man är i det. Sen har jag inte någon specifik examinering i bollspel tydligt satt. Det är mer, och det kanske är lite luddigt men en allmän bild av hur man, ja men hur rörelsemönstret är, kanske en mottagning, en fångning av en boll, hur man hanterar en boll med klubba och även lite kanske hur man rör sig under en match, lite hur man förstår spelet”.

Arne; “Om vi har en elev som är duktig på fotboll till exempel, får han/hon ett bra betyg för det? Njaj det är ju inte riktigt så jag uttrycker mig men om du är bra på

fotboll då har ju du ett komplext rörelsemönster och du har god balans och god kroppsuppfattning fast man säger inte det uttryckligen fast det är det det handlar om ju”.

Ytterligare en intressant iakttagelse som gjordes under intervjuerna var att Göran, Gittan, Johanna och Arne inte hade några examinerande moment i bollspel. De visste dock fortfarande vad de skulle bedöma och vilka förmågor de ska titta på när bollspel står på schemat.

6.3 ”Kroppslig förmåga, det är ett rörelsemönster”

Alla informanter anser att bollspel går under första kunskapskravet “eleven kan med goda rörelsekvaliteter genomföra en bredd av aktiviteter som utvecklar den kroppsliga förmågan”(Skolverket, 2011a). Men vad kroppslig förmåga betyder råder det delade meningar om. En tydlig definition av begreppet tycks lysa med sin frånvaro. Det råder även delade meningar om utformningen av kursplanen för idrott och hälsa på gymnasiet. Alla informanterna menar att GY11 är alldeles för tolkningsbar, vilket dom menar är både positivt och negativt. De negativa delarna är främst att det inte blir någon likvärdig bedömning rent nationellt men också att det är så svårt att tolka alla tolkningsbara begrepp. Den positiva delen är främst att den är så öppet skriven, att informanterna själva får bestämma innehållet. Nedan följer några utdrag.

Åsa; “Jätte dålig ju!! den är helt otroligt dålig den är juu... på varenda rad så finns det utrymme för tolkning. sen tycker jag att..... eh mycket läggs på läraren själv och det är ju tid som man knappt har alltså och sitta och tolka den inför varenda moment man ska göra, det gör man ju om man tar det på allvar.... Jag önskar att den var mer konkret... jag hade gärna sett att ... allsidig rörelseförmåga vad är det då? eller vad är komplexa rörelser i ah men värdeorden.”

Stefan; “På tok för öppet skrivet egentligen samtidigt kan det ge fördelar att det faktiskt är det för man får ju bestämma ganska mycket själv av innehållet.”

Informanterna tycker utformningen och de tolkningsbara begreppen i GY11 är svårdefinierade där kroppslig förmåga är ett av dem.

Åsa; Nemen ah det är skitsvårt men det är ändå att man kan behärska rörelser alltså.. på så vis att dom dom hänger ihop med aktiviteten alltså.. usch vad svårt och förklara.

Som tidigare nämnt kopplar samtliga informanter bollspel till första kunskapskravet där kroppslig förmåga ingår. När informanterna gör ett försök till att definiera begreppet används till exempel grundläggande fysiska förutsättningar som styrka, kondition, koordination, balans, rörlighet, spänst, snabbhet, uthållighet och kroppskontroll. Dessa ska eleven ha och visa inom alla moment när det kommer till den praktiska delen.

Stefan; ”du har med alla delar som balans, styrka, kondition, rörlighet också vidare. Nämen så att man har allt, alla delar egentligen då inte bara någon specialitet som styrka eller bara dans eller bara boll utan att man faktiskt har en kompetens inom alla moment som är praktiska då”.

Göran; ”Att det är en bredd av aktiviteter i den kroppsliga förmågan. Balans, spänst, snabbhet och uthållighet, alla dom här grundförutsättningarna går in i det också, likväl som kroppskontroll. Det är så brett”.

6.4 Bakgrundens påverkan

Majoriteten av informanterna har en idrottslig bakgrund där två kommer från individuella idrotter som simning och femkamp samt tre som kommer från en bakgrund präglad av boll i lagidrottsform. Den sjätte har aldrig varit aktiv men är enligt egen utsago genuint idrottsintresserad. Majoriteten av informanterna är, eller har varit ledare inom deras idrotter och har flera utbildningar både på nationell och internationell nivå vilket innebär att det finns en gedigen kompetens hos respektive informant, utöver lärarexamen de alla har. I val av innehåll i undervisningen skiljde det inte speciellt mycket informanterna emellan när de fick uppskatta hur mycket bollspel de hade i procent. Fyra av dem sa ungefär 30%, en sa 50% och en 10% vilket var intressant i sig eftersom de två sistnämnda var de två utan bakgrund i bollidrotter.

Det var också anmärkningsvärt att fyra av sex informanter inte använde bollspel som något examinerande moment i undervisningen. Av de två som gjorde det, var det bara en som hade en idrottslig bakgrund med boll. Det visade sig emellertid att alla hade en tanke på vad som skulle bedömas när bollspel står som aktivitet. Just där finns det skillnader i vad som sägs och hur det sägs. Gittan, som är före detta simmare, tycktes vara lite osäker kring både vad som skulle bedömas i bollspel och betygskravet kroppslig förmåga i förhållande till bollspel.

Gittan; “motoriken, koordinationen, får man ihop arm ben eeh sen kollar jag också på hur den, alltså fysiska statusen, orkar dom, vad har dom för kondition, styrkenivå så det är mer dom bitarna jag kollar på och det är klart kollar man koordination blir det lite indirekt teknik också men det finns elever som knappt kan kasta en boll, heheh eller inte har koll på arm och ben ihop alls så då blir det att man kolla lite på det också.”

Gittan är väldigt allmän i sin beskrivning och återkopplar ytterst lite till kroppslig förmåga i relation till bollspel. Göran, med bollspelsbakgrund, är mer tydlig och konkret vad gäller bedömning av bollspel.

Göran; “det kanske är lite luddigt men en allmän bild av hur man, ja men hur rörelsemönstret är, kanske en mottagning, en fångning av en boll, hur man hanterar en boll med klubba och även lite kanske hur man rör sig under en match, lite hur man förstår spelet”

Göran menar dessutom att det märks direkt om en elev är duktig i bollspel och att det är en yrkesprofessionalitet som utvecklats i takt med att han både gått utbildningar och varit verksam lärare i ett antal år.

Det framkom också lite olika uppfattningar om bollspel i ämnet men också bollspel generellt. Johanna, före detta elitfotbollsspelare, är väldigt tydlig med vad hon tycker om bollspelsaktivitetens för- och nackdelar i undervisningen, men också i allmänhet; “Fördelar är väl att det är kungen av leksaker. Ah men det är ju otroligt roligt.”. Gittan är mer återhållsam och menar att det positiva med bollspelsaktiviteter är att många rör på sig och blir aktiva eftersom bollspel ofta inkluderar många elever. Hon var mer utförlig när det kom till nackdelarna där hon tar upp flera problem som kan uppstå och som hon menade var vanliga när bollspel står som aktivitet. Vidare tycks hon vara något trött på den föreställning som både elever och många kollegor har när de hör formuleringen *idrott och hälsa*.

Gittan; “När vi lärare sitter och spånar om aktivitetsdagar och sådär hör man ju i underton hos andra kollegor att *vill inte spela fotboll.....* fast vi gör ju inte alltid de! Vi har ju den föreställningen att man håller på med så himla mycket fotbollsspel och likadant dom eleverna som inte vill vara med *ohh vi håller ju bara på att spela bollspel hela tiden...* ah fast om du kommer till lektionen så märker du att det är en väldigt liten del av undervisningen som är bollspel”.

Gittan; "svårt att motivera eleverna till att vara med om dom är väldigt negativt inställda så det är en nackdel tyvärr och det..är man rätt och man är sämre rent tekniskt och har liksom aldrig hållit på med någon bollidrott så syns man väldigt tydligt eeet det är lite därför jag har valt vid vissa tillfällen dom som älskar det i ett gäng och dom som inte älskar det i ett gäng för då vågar dom lite mer är man då rädd och blandar alla och är rädd då blir det gärna att man agera kon på planen och gör ingenting och klasskompisarna blir irriterade på att man inte gör någonting , så det är väl lite nackdelar där."

I citatet ovan kommer också Gittan in på något som var gemensamt för de som inte hade bakgrund i bollspelet. Gittan, Åsa och Arne erbjöd antingen ett alternativ för de elever som inte tyckte om bollspel att göra istället, eller delade de på klassen på två planer där de som är mer obekväma när det kommer till bollspel får spela på en plan och de som är mer bekväma spelar på en annan. Arne väljer det andra alternativet som innebär att de elever som inte är bekväma med boll får göra annat när det blir färdigt spel; "Sen har du ju det här, alla gillar ju inte bollen och då brukar jag säga att de ska vara med på uppvärmningen när vi kör boll sen får ni gå iväg och göra något annat när vi ska lira sen". Gemensamt för de lärarna utan bakgrund i bollspel är alltså att de väljer att dela upp klassen i nivåer, alternativt att låta eleverna göra något annat.

De med bollbakgrund nämnde inget om någon uppdelning eller individanpassning, de talade istället om att försöka hitta anpassningar för hela gruppen genom att göra om aktiviteten för att förenkla eller ändra syfte. Johanna är inne på anpassningar även om det är väldigt kort; "Sen finns det ju dom som hatar bollar, dom finns ju också. Det brukar alltid vara en eller ett par i varje grupp och dom får man ju göra andra typer av bollgrejer med". Göran är mer utförlig i sin förklaring och tar dessutom upp det flera gånger under intervjutillfället.

Göran; "Sen går det ju att hitta olika övningar men även där kan det vara ganska laddat för en person i en, ja men man vet ju hur grabbar är, det ska vara hårda passningar och sådär. Då kan det vara ganska laddat om man är den som alltid tappar bollen i handboll till exempel. Så det är ju många som tycker det är jobbigt. Då gäller det ju och hitta övningar där man som elev inte kanske blir outad på det sättet samtidigt som samma övning också ska kunna utmana de som kan bra".

Göran; "Har jag en klass som älskar boll och bollspel kan jag använda det i ett tema där jag exempelvis har kondition. Då kan man ju laborera och se vad som händer när man slänger

in en extra boll eller på något annat sätt ändrar förutsättningarna för att efter ett tag bryta och diskutera vad vi gör nu”.

Stefan talar inte om anpassningar av aktiviteterna i sig själva, han verkar istället anpassa innehållet utefter vilken klass han har.

Stefan; “vi har mycket lagidrottsklasser, har man dom grupperna så är det bra att använda boll som ett redskap för då får dom ut mer utav sin undervisning. Har jag då inte dom klasserna så väljer jag att använda mindre boll i undervisningen”.

Gemensamt för de med bollspelsbakgrund är alltså att de anpassar aktiviteten så att samtliga elever kan vara med, även om några elever är bättre färdighetsmässigt än andra till skillnad från Åsa, Gittan och Arne som istället valde att dela upp klassen, eller låta de *svagare* eleverna spela för sig och de *starkare* för sig. Anledningen till att det skiljer på dessa kan givetvis bara vara tillfälligheter, men det kan också bero på trygghet och förtroendet i aktiviteten.

Svaren på frågan *påverkar din idrottsliga bakgrund användandet av bollspel i din undervisning?* pekar åtminstone på att det skiljer sig mellan lärarna, hur de tar sig an bollspel som aktivitet. Gittan, Åsa och Arne menade alla samma sak, även fast de sa det med olika ord. De menade att idrottslig bakgrund inte har speciellt mycket med deras undervisning att göra, med det sagt menar samtidigt Gittan och Arne att det heller inte riktigt vet eftersom de aldrig hållit på med bollspel på fritiden. Åsa motiverade det också med att hon var nyexaminerad lärare vilket gjorde att hon var rädd för att falla in i den schablonaktiga bilden som lärare i idrott och hälsa ofta får.

Gittan; “det vet jag inte hehe, alltså eftersom jag själv inte har hållit på med bollsport på det sättet, hade jag hållit på med fotboll hela mitt liv så hoppas jag inte det iallafall så det kan jag inte svara på tyvärr”.

Arne; “jag har ju alltid älskat boll men mina idrotter hade ju inget med boll att göra. Man skulle kunna tänka sig att jag skulle tycka att det är mindre viktigt men när man väl kommer in i skolan värld dels refererar man till sin egen skoltid, vad va det som va kul och det var ju det här med boll öh och det tyckte man ju va roligast men samtidigt så tror jag med min bakgrund så kanske jag då inte bara ha snöat in sig det här med boll”.

Stefan och Göran var tydliga med att den idrottsliga bakgrunden kanske inte spelar speciellt stor roll för undervisningsinnehållet, men att de däremot har stor nytta av deras idrottsliga bakgrund i undervisningen. Det som dock stod klart var att bollspel fortfarande var en stor del av deras undervisning, även om det inte alltid var med syftet att bedöma utan snarare använda det som ett verktyg.

Göran; “Jag har alltid haft lätt för idrottsämnet vilket gör att jag alltid varit trygg i det jag ska visa. Oavsett om det handlar om att hoppa bock eller slå ett baggerslag i volleyboll. Det blir en trygghet i yrkesrollen om du vet att du behärskar det du gör. Kör jag en innebandylektion, det är så simpelt och jag har gjort det så många gånger att det görs bara av rutin”.

Stefan; “ah men det tycker jag, eller jag tror det i alla fall. Man blir ju mer trygg i vissa grejer när man själv gjort det. Att det blir mer att man ger användning för kompetensen som man har själv på... rörelsekvantiteter. Det ger en trygghet i yrket, helt klart. så det tycker jag”.

Johanna resonerade mer kring det och menade att det har en påverkan. Vilken typ av påverkan den hade var hon emellertid inte riktigt säker på då hon är inne på båda sidor av det symboliska myntet. Dels menar hon att bollspel är en vanlig aktivitet för att både hon och många av eleverna tycker om det, samtidigt som hon inte vill bli en sån lärare som bara har bollspel i färdig form.

Johanna; “Det gör det ju förmodligen. Alltså jag tänker att man har ju exempel på idrottslärare från sin egen skolgång egentligen och man vet ju att det finns en ganska vanlig schablonbild över den här idrottsläraren som är ganska, ah men släng in en boll och så tar vi en kaffe på det, eller ah. Ehm och den tror jag att kanske genom min bollspelsbakgrund varit lite mer restriktiv med, ah men just för att man inte vill hamna där. Ibland kan jag nästan känna så, nej men fasen nu har jag varit taskig här, nu har jag inte låtit byggarna spelat fotboll här på länge... Så jag tror att jag inte, jag reflekterar över definitivt och det gör jag ju också på grund av min bakgrund, så är det”.

Johanna säger senare i intervjun att bakgrunden visst kan ha en stor betydelse eftersom alla har olika referenser från idrottsvärlden.

7. Analys

Under den här rubriken kommer resultatet att analyseras utifrån studiens teoretiska ramverk. Kapitlet är uppdelat i två rubriker som behandlar lärarnas tolkning av kroppslig förmåga i relation till bollspel och bakgrundens påverkan när bollspel används samt bedöms i skolmiljöer.

7.1 Tolkning av kroppslig förmåga i relation till bollspel

Studiens första frågeställning handlar om hur lärare i ämnet idrott och hälsa på gymnasiet tolkar begreppet kroppslig förmåga. I sammanhanget diskuterar lärarna utformningen av GY11 och anser att det finns delade meningar om kursplanen för idrott och hälsa på gymnasiet. Samtliga menar att den är svårtolkad medan andra också uppskattar att den är så öppet skriven, vilket beror på att de får tolka innehållet som de själva vill i undervisningen. Det framgår tydligt att samtliga lärare också kopplar bollspel till det första kunskapskravet där eleverna ska utveckla kroppslig förmåga i en bredd av aktiviteter. Men det tycks vara osäkert kring både vad som ska bedömas i bollspel och betygskravet kroppslig förmåga i förhållande till bollspel.

Lärarnas svar kan förklaras utifrån Lindes läroplansteori genom de tre arenorna i utbildningsprocessen. I den så kallade formuleringsarenan sker formuleringarna av styrdokumentet som många betraktar problematiska att förstå. I nästa stadie, gällande teorin, är det viktigt att lärare tolkar, förenklar och förtydligar styrdokumentet som Skolverket utformat för att sedan själva, i tredje arenan, planera och utforma undervisningen i relation till kursplanen och kunskapskraven (Linde, 2012). Vad som kan ha skett i föreliggande studie är att majoriteten av lärarna generellt sett uppfattar formuleringen *eleven kan med goda rörelse kvaliteter genomföra en bredd av aktiviteter som utvecklar den kroppsliga förmågan* som svårtolkad och därmed har undvikit transformeringsarenan. Det har lett till att majoriteten av lärarna förbisett konkretiseringen och omformuleringsprocessen, vilket har resulterat i att lärarna överför bedömningen direkt genom magkänslan i sin abstrakta form i realiseringsarenan.

Arne; “alla matriser hit och dit, bocka av och så kan man väl hänvisa lite grann till man får inte snurra in sig för mkt på det för det är väldigt mkt känsla också. Man ser direkt när det kommer in en tjej och börja studsa med en boll ser man att hon har *det* hon kan röra sig hon

har koll på kroppen. Det har ju med erfarenhet och göra va givetvis och det är inte allt lätt att motivera det, den känslan man får.”.

Dock har två lärare bollspel som ett bedömande moment där de tolkat och konkretiserat vad de bedömer som de sedan applicerar i den verkställande undervisningen genom kommunikation som är centralt för realiseringsarenan.

Åsa; “Då har jag delat in komplexa rörelse i tre delar och då har jag rörelseförflyttning som en, tekniska färdigheter som en och anpassning och spelförståelse en. Sen har jag gått in och konkretiserat dom tre delarna. Viktigt också är att jag måste berätta syftet med lektionerna till exempel om de bedöms idag så talar jag om detta, annars handlar det bara om tävling”.

Intressant är dock att samtliga lärare har en bristande tolkning av begreppet kroppslig förmåga men som tidigare nämnt har två av lärarna trots allt gjort en konkretisering när de använder bollspel som ett bedömande moment. Vad dessa två lärare har gjort är att de konkretiserat kroppslig förmåga i förhållande till bollspelsaktiviteten, vilket de andra lärarna inte gjort. Trots brist på klargjord uppfattning från lärarna av begreppet kroppslig förmåga valde hälften av lärarna att beskriva begreppet i termer av fysiska grundformer såsom styrka, kondition, koordination, spänst där rörelser och kroppen anpassas till specifika aktiviteter. Den andra halvan av lärarna menar att det handlar om elevens individuella förutsättningar.

Göran; ”Sen kan det handla om utveckling eller att man redan är på en hög nivå. Kroppslig förmåga handlar ju någonstans om att man börjar på olika nivåer av kroppslig förmåga. Det kan vara genetiskt också, jag menar väger man 120 kg kanske man inte kan hoppa 1, 20m i höjdhopp”.

Inom Lindes teori kan lärarnas beskrivning av kroppslig förmåga grunda sig i vad lärarna tagit till sig i transformeringsarenan för att sedan applicera detta i realiseringsarenan. Inom denna process kan lärarna valt att presentera många olika aktiviteter i sitt innehåll när de tolkar kroppslig förmåga till fysiska grundformer, vilket betyder att de inte nödvändigtvis använder bollspel för att koppla till det första kunskapskravet. Detta kan i sammanhanget också kopplas till att majoriteten av lärarna har förbisett transformeringsarenan i förhållande till bollspel för att de använder bollspel som ett verktyg istället för ett bedömande moment. Troligtvis har dessa lärare gjort en konkretisering inom ett annat område än bollspel vilket betyder att bollspelet i detta fall enbart finns i realiseringsarenan eftersom den används

som ett verktyg istället för bedömning. Nedan följer ett citat från Göran där han diskuterar bollspelets användningsområde i sin undervisning.

Göran; “Väldigt sällan man kör ett bollspel utan ett syfte. Mer att man kopplar det till träningsläran. Att kanske koppla det till intervallträning. Vi kör innebandy på en plan. Hur kan man höja pulsen på olika sätt genom att förändra. Det kan man ju diskutera med eleverna.”

7.2 Bakgrundens påverkan när bollspel används samt bedöms

Lärarna i ämnet ingår i vad Bourdieu (1991) kallar för sociala fält. Dessa personer har allt som oftast ett liknande habitus vilket handlar om att individer kommer från liknande förhållanden, uppväxter eller framförallt i detta fall, liknande intressen. Samtliga lärare som intervjuats har alla någon form av positiv relation till idrotten och fysisk aktivitet. Alla är eller har dessutom varit aktiva eller verkat inom dessa. Lärarna har således ett habitus som gör att de har positiva erfarenheter från idrott vilket också gör att de är en del av föreställningarna och förväntningarna som finns både kring lärarna och ämnet i sig självt. En sådan förväntning och föreställning är att bollspel, som är väldigt populärt i samhället, ska utgöra en stor del av innehållet. Dessa förväntningar infrias, trots att det inte står någonting om bollspel i kursplanen vilket gör att lärare får svårare än innan att hitta kopplingar som styrker användandet av bollspel i kursplanens centrala innehåll, förmågor eller kunskapskrav. Det blir således ofta just *magkänslan* som får avgöra vid bedömning av bollspel eftersom det helt enkelt är svårt att koppla bollspelets aktiviteter till det eleverna ska lära sig i dagens läge. Varför har då lärare i idrott och hälsa bollspelets aktiviteter? Jo, för att det har en så stark tradition både hos lärarna och i ämnets habitus. Dessutom är det en väldigt populär aktivitet bland eleverna, mycket för att det är så starkt förknippat med idrott och hälsa i skolan sett ur ett historiskt perspektiv.

Dessa traditionella aktiviteter och föreställningar börjar, sett utifrån resultatet, dock att luckras upp. Det tycks vara en skillnad på de som varit verksamma lärare i idrott länge kontra de som är nya i läraryrket. I föreliggande studies fall har både Åsa och Stefan moment i bollspel där de bedömer med hjälp av matris och filmkamera. De bevarar alltså lite av den klassiska föreställningen kring ämnet och blandar den med aktuella direktiv från Skolverket samt, för ämnet, nya medel.

Åsa har varit verksam lärare i knappt ett år och Stefan har varit verksam i tolv men med utbildning på universitet färskt i minnet. Enligt Bourdieu (1992) kan ett habitus förändras först om det sker någon form av drastisk förändring eller kris av något slag. I skolans sammanhang får läroplanen 2011 fungera som den drastiska förändringen vilket också framkommer under intervjuerna där flera av de intervjuade uttrycker att det är skillnad nu gentemot hur det var när hen började arbeta. Allihopa är inne på både positiva och negativa effekter av läroplanen. Det positiva handlade mestadels om friheten den gav till utformningen av undervisningen. Samtidigt som det också var en av de negativa aspekterna likväl. En önskan att göra det mer konkret för lärarna i ämnet fanns också där flera uttryckte svårigheter att definiera värdeord, begrepp och liknande. Genomgående för de intervjuade, förutom för den nyexaminerade, var också att de tyckte ämnet fått en tung teoretisk prägel vilket var problematiskt eftersom rörelsen och aktiviteten fortfarande ansågs vara av stor betydelse.

Det visar på en skillnad mellan de som jobbat längre och de som nyss tagit examen. En bidragande orsak till det kan eventuellt Linde, med sin version av läroplansteorin svara på. För de som jobbat utefter två eller fler läroplaner tycks det vara vanligt att hoppa över det Linde (2012) kallar för *transformeringsarenan*. Denna handlar om att konkretisera och definiera kunskapskrav och det centrala innehållet. Lärarna går därmed direkt från formuleringsarenan till realiseringsarenan. Sammanfattningsvis kan det konstateras att ämnet är under förändring, men likt många andra liknande processer går det väldigt trögt eftersom det habitus och sociokulturella kapital som ämnet idrott och hälsa har, sitter väldigt djupt förankrat inom det sociala fält som ämnet och dess inblandade verkar i.

Även om det är fel att det ska behöva skilja på lärare som tagit examen under olika läroplaner, är det samtidigt väntat. Återigen kopplas sociokulturellt kapital (Bourdieu, 1992) och habitus in i bilden som en betydande faktor. Det är främst i utformningen av ett moment samt bedömningen av det som verkar skilja. Medan Åsa och Stefan är noggranna och använder dokumentation för att stärka de betyg som sätts, är Arne mer, vad som shablonaktigt brukar kallas, *gamla skolan*. Signifikativt för den gamla skolan är att den verkar gå mycket på magkänsla och tillit till yrkeskunskaper blandat med yrkeserfarenhet. Göran, Johanna och Gittan tycks också ha anammat den gamla stilen kring bedömningen i bollspel, även om de är mer utförliga och konkreta än Arne. Arne menar att han ser på en elev ganska omgående på rörelsemönstret om hen är bra eller inte. Göran, Gittan och Johanna nämner en rad olika förmågor som de kollar på när de bedömer. De berättar dock inte hur de gör det vilket är en

berättigad fråga att ställa sig eftersom det är många elever i rörelse att bedöma på en och samma gång under en lektion. Även detta fall tycks bekräfta regeln att transformeringsarenan förbises, för att gå direkt från formulering- till realiseringsarenan. Detta kan tolkas på två sätt. Antingen litar lärare som jobbat under två eller fler läroplaner, mer på sina yrkeskunskaper samt erfarenheter och därmed kan genomföra en så korrekt och likvärdig bedömning som möjligt. Det är helt enkelt så att läraren *alltid gjort så innan och det har fungerat bra*. Eller handlar det om bristfällig planering av undervisning och bedömning.

Flera av lärarna säger vid intervjutillfällena att det egentligen finns mycket enklare sätt att arbeta med kroppslig förmåga än med bollspel. Även om bollspel bara används som ett verktyg har ändå dessa lärare, konstigt nog, en bild över vad de ska titta på i bedömningen. Sett till svaren på frågan om *vad* de bedömer när de har bollspel som aktivitet blir det tydligt att bollspel trots allt är betygsgrundande. Detta trots svårigheten i bedömningen och det faktum att bollspel används *mest som ett verktyg*. Denna tvetydighet kan bero på flera saker men det kan också vara en indikation på att tyngden och betydelsen av ämnets sociokulturella kapital och habitus är av stor vikt. Dessa traditioner och föreställningar kring det sociala fält som idrott och hälsa är, återskapas därmed eftersom majoriteten av lärarna fortfarande verkar *i och med* det.

Det finns också skillnader i svaren lärarna emellan gällande deras bakgrund. Gittan, Åsa och Arne har en idrottslig bakgrund utanför bollspelet vilket också märks när de talar om bedömningen av det. I intervjuguiden finns följande fråga formulerad: *Hur bedömer du bollspel och vilka egenskaper tittar du på?* I och med svaren på denna fråga går tydliga tendenser att utkristalliseras. Gittan, Åsa och Arne var alla väldigt allmänt hållna och hade svar som *fysiska färdigheter, teknik, motorik, rörelsemönster* och *koordination*. Alla dessa är ett svar som mer definierar kroppsliga förmågor i förhållande till all fysisk aktivitet. Göran, Johanna och Stefan däremot, svarade mer inriktat mot den specifika aktiviteten. I deras svar använder de begrepp och fraser som *blick för spelet, spelförståelse, rörelse under match, mottagningar, medtagningar, fångning av boll* och *hantering av boll med klubba*. Det kan ses som en produkt av olika kapital och habitus lärarna emellan. Bedömning av bollspel har alltså en betydelse för tre av de intervjuade lärarna med bollbakgrund och en annan för de övriga tre utan bollbakgrund.

8. Diskussion

I detta kapitel diskuteras resultatet i relation till studiens syfte och frågeställning samt tidigare forskning som tidigare presenterats i studien. Avslutningsvis följer en diskussion om studiens styrkor och svagheter gällande metoden.

8.1 Resultatdiskussion

Sandahl (2004) menar att bollspel utgör den absoluta majoriteten av den schemalagda undervisningen i idrott och hälsa och gjort sedan 60-talet. Sandahl får medhåll av Skolinspektionen (2010) som menar att tre fjärdedelar av undervisningen består av olika typer av bollspel. Dessa mönster som såväl Sandahl och Skolinspektionen redovisar går delvis att urskilja i föreliggande studie. Samtliga lärare menar att de använder bollspel i sin undervisningen men olika mycket och med olika syften.

Att bollspel har en sådan stor dominans i undervisningen kan bero på två anledningar enligt Larsson (2016) och Londos (2010). Dels för att majoriteten av lärare i idrott och hälsa kommer ifrån någon form av bollspel där de antingen varit aktiva eller tränare. De är således bekväma i den miljön vilket gör det enkelt att välja det som innehåll. Dels för att det är ett enkelt och bekvämt sätt att aktivera många elever samtidigt. I föreliggande studie kan man delvis se liknande tendenser i undervisningen som informanterna har utformat. Flera av lärarna är inne på att bollspel ofta är en uppskattad lektion som leder till god aktivitet även om inte alla elever gillar det. Just aktivitet är också något som Skolinspektionen (2010) framhåller som en betydande faktor i val och utformning av undervisningen. Den allmänna bilden om bollspel var relativt samstämmigt positiv bland alla lärare, men eftersom denna studie också undersöker om undervisningen skiljer sig beroende på vilken bakgrund läraren har, finns det en till nyans i resultatet att diskutera. Att bollspel är en vanlig aktivitet är redan förankrat, det som skiljer de båda lärarbakgrunderna är själva *användandet* av bollspelet.

När det kommer till kriterierna för bedömning skriver såväl Redelius (2009) och Annerstedt och Larsson (2010) att elevers bedömning fortfarande premieras i form av resultatbaserad undervisning men även kriterier som respekt mot sina kamrater, visa engagemang, komma i tid, rätt utrustning och idrottsliga färdigheter. Dock har Redelius och Annerstedt & Larsson

gjort studier som visar den generella uppfattningen om vad lärare tar hänsyn till vid bedömning i idrott och hälsa, vilket inte är syftet i föreliggande studie. I denna studie ges inga tendenser på att informanterna bedömer utifrån dessa kriterier som Redelius, Annerstedt och Larsson nämner. I frågan om vad lärarna tittar på när de bedömer bollspel var det enbart två av lärarna som använde bollspel som ett bedömande moment. Dessa två lärare nämner kriterier som rörelseförflyttning, tekniska färdigheter, anpassning och spelförståelse när de bedömer. Resterande informanter hade inga matriser eller utsatta kriterier när det kom till bedömning av bollspel. Det var dessutom ingen av de övriga fyra som var öppna med att de hade betygsgrundande moment i bollspel. Trots detta tycktes lärarna ändå bedöma bollspel fast, i deras fall mer utifrån magkänsla. Detta kan liknas vid Hay och McDonalds studie som visade att lärare vid bedömning och betygsättning använde sin magkänsla, vilket även ter sig i föreliggande studie.

Tidén (2016) menar att den senaste kursplanen för idrott och hälsa har en breddare helhetssyn av rörelseförmåga än tidigare. I och med den breda synen på vad det är att ha rörelseförmåga och vad det innebär kan detta vara svårt att bedöma och betygsätta. I sammanhanget blir definitionen av kroppslig förmåga väsentlig, då rörelseförmåga kopplas samman med kroppslig förmåga (Tidén & Nyberg, 2012). Kroon (2016) konstaterar att lärare har svårt att tolka innebörden av kunskapskravet ”eleven kan med säkerhet och med goda rörelsekviteter genomföra en bredd av aktiviteter som utvecklar den kroppsliga förmågan” (Skolverket, 2011a). I såväl Tidéns och Kroons resultat går det i, föreliggande studie urskilja ett liknande resultat gällande tolkningen av kroppslig förmåga bland de intervjuade lärarna.

Samtliga lärare var eniga angående svårigheterna kring de tolkningsfria begreppen. Kroppslig förmåga, som är centralt i denna studie, var inget undantag. Samtidigt fanns det också intressanta skillnader mellan de olika lärarbakgrunderna. De med bollbakgrund var mer konkreta och riktade mot aktiviteterna när de definierade kroppslig förmåga i relation till bedömning av bollspel, jämfört med de utan bollbakgrund. De lärarna var mer breda i sina definitioner och tycktes utgå från Skolverkets version rakt av. Skolverket (2011b) skriver;

“begreppet kroppslig förmåga skulle kunna vara att det handlar om hur eleven använder den komplexa rörelseförmåga som eleven har uppnått i grundskolan. Med rörelseförmåga avses elevernas förmåga att utveckla rörelseglädje, koordination, kondition, styrka, rörlighet, kroppsuppfattning, mental förmåga och motivation.” (Skolverket, 2011b)

vilket stämmer överens med den öppna definitionen lärarna utan bollbakgrund gav.

8.2 Metoddiskussion

Studiens metodiska ramverk utgörs av en kvalitativ ansats där intervjuer använts för att samla in material. Den kvalitativa ansatsen möjliggör en närmare analys av intervjupersonerna, hur de tänker, känner och resonerar kring studiens frågor (Bryman, 1997). Det är alltså tolkning som är en central del vilket kan vara problematiskt eftersom tolkningar är individuella och framförallt olika. Det gäller inte bara informanterna utan också författare för studier likt denna. Det material som samlas inte ska sedan också tolkas och analyseras vilket gör det än mer komplext. Det är tämligen enkelt att vinkla citat, tagna ur sitt sammanhang till egen fördel vilket gör frågan om tillförlitlighet mycket viktig.

Det är emellertid också tolkningen som är en av metodvalets styrkor. Genom människors tolkningar erbjuds fler synsätt och perspektiv på en och samma problematik vilket också ökar förståelsen kring varför det är som det är. Det är också enbart genom den kvalitativa ansatsen det går att komma djupare in på vad som egentligen tycks och tänks vilket är centralt i föreliggande studie (Bryman, 1997).

Om en mer kvantitativ prägel på studien valts hade syftet fått ändras eftersom det är svårt att få fram personliga åsikter och drag från ett sådant metodval (Bryman, 2011). Emellertid är kvalitativa studier är något smalare än en kvantitativ studie då färre, lärare i det här fallet, undersöks vilket betyder att resultatet troligtvis inte blir speciellt generaliserbart. Därför var det i utformandet av denna studie, mycket viktigt att urvalet av informanter sågs över med vördnad för att materialinsamlingen ska vara så bred, generaliserbar och tillförlitlig som möjligt. De lärare som intervjuades var i olika åldrar och med olika bakgrunder i relation till bollspel. Samtliga informanter är verksamma gymnasielärare i Kronobergs län. Detta urval ger en överblick i hur lärare i regionen resonerar kring bollspel och bedömning i skolan, samtidigt som det fortfarande är en väldigt liten del av det idrott och hälsaläraryrke som finns på nationell nivå. Resultatet i denna studie säger därför nödvändigtvis inte speciellt mycket i en kommun norr om Stockholm exempelvis.

Intervjumetoden som valdes var semistrukturerade intervjuer vilket innebär att informanten fått tala fritt kring frågorna i intervjuguiden. Intervjuerna är således styrda i den mening att

informanten svarar inom frågornas ramar vilket innebär att hen inte diskuterar svaren med intervjuaren utan enbart svarar på frågan efter bästa förmåga. Svårigheten är att inte leda informanterna till svar som inte är *äkta* (Bryman, 2011). Är en fråga av ledande karaktär kan det göra att informanten svarar vad den tror undertecknade vill höra, istället för att den talar fritt. Precis som Bryman (2011) menar, lämnas alltså väldigt mycket ansvar åt intervjuaren eftersom hen bör hålla sig så objektiv som möjligt för att inte tappa i tillförlitlighet. I föreliggande studies fall var det också kritiskt att inte få frågorna att låta ifrågasättande och närmast konfrontativa gentemot informanten eftersom det kan påverka resultatet. Studiens syfte kan tolkas som något ifrågasättande eftersom den vill undersöka varför lärare har bollspel och hur de bedömer det. Därför var undertecknade mycket noga med att klargöra att studien inte syftar till sätta dit eller ifrågasätta någon eller några. En styrka med metodvalet är att intervjuaren ser, hör och känner av stämningar, tonlägen, kroppsspråk och tveksamheter vilket inte erbjuds i exempelvis enkäter eller skriftliga svar.

8.3 Förslag på vidare forskning

Gällande vidare forskning finns det flera områden att forska vidare kring. Det kan exempelvis röra sig om att utvidga studien och intervjuar fler lärare med olika idrottsbakgrund för att se hur resultatet blir i en större urvalsgrupp. Ett annat område som vore intressant att undersöka hade varit att jämföra nyexaminerade lärare med lärare som verkat under minst två läroplaner. Resultatet visade tendenser som pekar på att det skiljer sig i hur lärare tar sig an bollspel både i användandet och i bedömningen, beroende på hur länge hen varit verksam. Ytterligare ett område som vore intressant att undersöka är yrkesspråket kring bollspel och hur det varierar beroende på vilken idrottslig bakgrund lärarna har. Föreliggande studie visade att de lärare med bollspelsbakgrund använder ett annat yrkesspråk inom bollspel än de utan.

9. Sammanfattning

Syftet med studien är att belysa hur idrottslärare på gymnasiet resonerar kring bedömning av bollspel samt hur de motiverar användandet av det. För att genomföra detta har en kvalitativ ansats antagits med semistrukturerade intervjuer, som genomförts med sex lärare i idrott och hälsa från olika gymnasieskolor i Växjö kommun. Detta material har sedan analyserats och diskuterats utifrån tidigare forskning och studiens teoretiska ramverk. Det teoretiska ramverket är uppdelat i två delar som är olika men som ändå samverkar. Dessa är Bourdieus teori om habitus, kapital och sociala fält samt läroplansteori med inspiration av Rolf Linde. Lärarna som intervjuats är placerade i två olika *läraryrkgrunder*. Hälften kommer från en bakgrund präglad av bollspel och bollidrotter medan den andra hälften har sin bakgrund utanför bollspel och bollidrotter.

Sammanfattningsvis visar denna studie att samtliga av lärarna kopplar bollspel till första kunskapskravet *elev kan med säkerhet och med goda rörelse kvaliteter genomföra en bredd av aktiviteter som utvecklar den kroppsliga förmågan* (Skolverket, 2011a). Intressant är att endast två av lärarna använder bollspel som ett bedömande moment och använder matriser när de bedömer sina elever. Majoriteten av lärarna använder bollspel som ett verktyg, en morot samt vid situationsbaserad undervisning. Trots detta tycks ändå de lärarna bedöma bollspel men utifrån sin magkänsla. I frågan vilka egenskaper lärarna tittar på när de bedömer bollspel är det ett brett spektra av olika fysiska kvaliteter, vissa mer allmänna, vissa mer konkreta mot aktiviteten.

Att begreppen i kursplanen är så pass tolkningsbara ses både som positivt och negativt bland informanterna likväl som i den tidigare forskningen. Det positiva tycktes vara att den gav frihet till att utforma undervisningen. Det negativa var omfattningen av det tolkningsbara, alltså att friheten blir mer av en börda än en lättnad i arbetet.

Vad gäller begreppet kroppslig förmåga råder det stor osäkerhet kring vad det egentligen innebär. I likhet med den tidigare forskning som använts har också lärarna svårt definiera vilket anses problematiskt. Samtliga sex lärare gav sex olika förklaringar när de ombads förklara vad kroppslig förmåga betydde för dem. Det de emellertid var överens om, var att det var väldigt svårt att definiera begreppet. Samtidigt fanns det också intressanta skillnader av

definitionen mellan de olika lärarbakgrunderna. De med bollbakgrund var mer konkreta och riktade mot aktiviteterna när de definierade kroppslig förmåga i relation till bedömning av bollspel, jämfört med de utan bollbakgrund som hade en mer allmän bild.

Avslutningsvis kan konstateras att bollspel har en plats i undervisningen oavsett bakgrund. Det som varierar är utformningen av aktiviteten och hur det bedöms. Ämnets sociokulturella arv tycks alltså vara starkare än det som beslutas i formuleringsarenan.

Referenslista

- Allwood, Carl Martin & Erikson, Martin G. (2017). *Grundläggande vetenskapsteori: för psykologi och andra beteendevetenskaper*. Andra upplagan Lund: Studentlitteratur
- Annerstedt, C., & Larsson, S. (2010). "I have my own picture of what the demands are...": Grading in Swedish PEH – problems of validity, comparability and fairness. *European Physical Education Review*, 16(2), ss.97-115
- Bourdieu, P. (1992). *The Logic of Practice*. Cambridge: Polity Press
- Bourdieu, P. (1991). *Kultur och kritik*. Göteborg: Diadalos AB
- Broadly, D. (1990). *Sociologi och epistemologi: Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*. Stockholm: HLS Förlag
- Bryman, Alan (1997). *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber
- Croston, A. & Hills, L. (2017). The challenges of widening 'legitimate' understandings of ability within physical education. *Sports, Education and Society*, 22(5), ss.618-634
- Denscombe, Martyn (2016). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3., rev. och uppdaterade uppl. Lund: Studentlitteratur
- Eliasson, Annika (2013). *Kvantitativ metod från början*. 3., uppdaterade uppl. Lund: Studentlitteratur
- Kroon, J. (2016). *Vad är "kroppslig förmåga"?* Om behovet av ett yrkesspråk idrott och hälsa. I Larsson, H., Lundvall, S., Meckbach, J., Peterson, T. & Quennerstedt, M. (red). *Hur är det i praktiken?* Stockholm: Institutionen för idrotts- och hälsovetenskap, ss.117-129
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Larsson, Håkan. (2012). Skolans rörelseuppdrag. I Larsson, H. & Meckbach, J. (red). *Idrottsdidaktiska utmaningar*. Stockholm: Liber, ss. 36-52

Larsson, Håkan (2016). *Idrott och hälsa: i går, i dag, i morgon*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Linde, Göran (2012). *Det ska ni veta!: en introduktion till läroplansteori!*. 3., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Londos, Mikael (2010). *Spelet på fältet: relationen mellan ämnet idrott och hälsa i gymnasieskolan och idrott på fritid*. Diss. Lund : Lunds universitet, 2010

Tillgänglig på Internet: <http://dspace.mah.se/handle/2043/10517> Hämtad: 20181203

Nyberg, M. & Tidén, A. (2012). Allsidig rörelseförmåga - ett kroppsligt abc. I Larsson, H. & Meckbach, J. (red). *Idrottsdidaktiska utmaningar*. Stockholm: Liber, ss.70-85.

Sandahl, Björn (2004) Ett ämne för vem? I Backman, Erik, Larsson, Håkan & Redelius, Karin (2004). *Mellan nytta och nöje: bilder av ämnet idrott och hälsa*. Stockholm: Idrottshögskolan

Sege, I. (2016) *Betygsättning - (o)möjligt uppdrag?*. I Larsson, H., Lundvall, S., Meckbach, J., Peterson, T. & Quennerstedt, M. (red). *Hur är det i praktiken?* Stockholm: Institutionen för idrotts- och hälsovetenskap, ss. 129-139

Svennberg, L., Meckbach, J., & Redelius, K. (2014). Exploring PE teachers' "gut feelings": An attempt to verbalise and discuss teachers' internalised grading criteria. *European Physical Education Review*, 20(2), ss.199-214

Skolinspektionen (2010). *Mycket idrott lite hälsa. Skolinspektionens rapport från den flygande tillsynen i idrott och hälsa*. Stockholm. Tillgänglig på Internet: <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/flygande-inspektioner/2010/idrott/slutrappport-flygande-tillsyn-idrott.pdf> Hämtad: 20181203

Skolverket (2011a) *Läroplan, program och ämnen i gymnasieskolan - Idrott och hälsa*

<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne?url=1530314731%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DIDR%26tos%3Dgy&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa92a3>

Hämtad: 20181203

Skolverket (2011b) *Kommentarmaterial gymnasieskolan för idrott och hälsa*

https://www.skolverket.se/download/18.6011fe501629fd150a2892f/1530187287585/Kommentarmaterial_gymnasieskolan_idrott.pdf Hämtad: 20181203

Ronglan, Lars Tore *Lagspill, læring og ledelse: om lagspillenes didaktikk*. Oslo: Akilles

Teg, Gunnar. (2012). Spelet, aktören och regissören. I Larsson, H. & Meckbach, J. (red). *Idrottsdidaktiska utmaningar*. Stockholm: Liber, ss.120-139

Tidén, A. (2016). *Bedömningar av ungas rörelseförmåga: En Idrottsvetenskaplig problematisering och validering*. Diss. Stockholm: Gymnastik och idrottshögskolan

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig på internet:

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> Hämtad: 20181203

Bilagor

Bilaga 1 - Intervjuguide

Bakgrundsinformation:

Berätta lite om dig själv?

- Ålder? Vart kommer du ifrån?
- Vilken utbildningen har du?
- Hur länge har du varit verksam som idrottslärare?
- Arbetat på många skolor?
- Hur många klasser undervisar du i? Antal elever i varje klass?
- Vad är det bästa med idrott och hälsa?

Idrottslig bakgrund

- Har du en idrottslig bakgrund, om du har det, vart ifrån?
- Familjens idrottsliga bakgrund?
- Hur ser din fysiska aktivitet ut utanför skolans värld? Isf hur länge har du hållit på med det?
- Varför började du med den/dem?

Innehåll

- Hur ser en normal/vanlig lektion ut? Exempel?
- Vad tycker du är viktigt under en idrottslektion? (aktivitet, lärande, att eleverna får röra på sig?)
- När du utformar din undervisning, vad brukar du tänka på?
- Vad gör ni oftast på de idrottsliga lektionerna?

Bollspel

- Vilka bollspel använder du dig mest av i din undervisning?
- Hur stor del har bollspel i din undervisning?
- Hur använder du dig av bollspel i undervisning?
- Vilka för- och nackdelar finns det med bollspel i undervisningen?
- Hur bedömer du bollspel och vilka egenskaper tittar du på?
- Hur kopplar du bollspel till kursplanen?
- Borde bollspel vara en större del av centrala innehållet, som tex. simning eller orientering?
- Påverkar din idrottsliga bakgrund användandet av bollspel i undervisningen?

GY11

- Hur tycker du kursplanen för idrott och hälsa är utformad, bra/dåligt? Motivera.
- Vad tycker du om de tolkningsbara begreppen i kursplanen (kroppslig rörelseförmåga etc)?
- Vad betyder kroppslig förmåga för dig i relation till idrott och hälsa?

Bilaga 2- Missivbrev

Hej,

Vi är två studenter vid namn Carl Jonsson och Jonas Linnell som båda läser till lärare i ämnena idrott och hälsa samt historia mot gymnasiet på Linneuniversitetet i Växjö. Vi är inne på vårt femte och sista år och ska därmed skriva examensuppsats i vårt förstaämne som är idrott och hälsa.

Den studie vi håller på att arbeta med syftar till att ta reda på hur verksamma lärare ser på bollspel i ämnet. Vi är också intresserade av att veta hur lärare i idrott och hälsa ser på begreppet kroppslig rörelseförmåga.

Vi vill undersöka detta eftersom vi själva kommer ifrån en lång bakgrund av olika sorters bollspel vilket innebär att det ligger oss båda varmt om hjärtat. Bollspel är något som vi gärna vill arbeta med när vi sen blir examinerade lärare och därför vill vi se hur verksamma lärare arbetar med det. Dels för att ta reda på vart svårigheterna ligger när det kommer till bedömning och legitimering men framförallt vart fördelarna ligger i bollspel som aktivitet.

Vi kommer att ha ett färdigt frågeformulär med ett antal frågor av olika karaktär. Under inledningen kommer det att vara frågor om er och eran idrottsliga bakgrund för att sedan övergå till mer resonerande och reflekterande frågor kring hur ni arbetar med bollspel i undervisningen.

Det vore väldigt bra om vi kunde genomföra dessa intervjuer inom en snar framtid eftersom allt material ska kunna sammanfattas och färdigställas innan sista inlämningsdatum är för examensarbetet. Vi vill också verkligen understryka att vi inte är ute efter rätt eller fel svar utan enbart vad ni tycker och tänker kring bollspel. Deltagandet är helt frivilligt och ni kan avbryta intervjun när som helst. Vid tillfällena utlovas även kaffe och kaka.

Vi ser mycket fram emot att träffa er!

Med vänlig hälsning, Carl Jonsson och Jonas Linnell